

byplan

Nr. 4 december 2011/63. årgång

byplan

Udkommer med 4 numre om året

Redaktion

Dennis Lund (ansvarshavende)
Christina Hoffer
Christina Lohfert Rolandsen

Redaktionsudvalg

Dennis Lund, Peer Frank, Ellen
Højgaard Jensen, Christina Hoffer,
Niels Østergård, Christina Lohfert
Rolandsen, Erik Abitz

Redaktionsudvalget udpeges af
Dansk Byplanlaboratorium og FAB
(Foreningen af Byplanlæggere)

Redaktionsadresse

Dansk Byplanlaboratorium
Vibeke Meyling
Nørregade 36,
1165 København K
Tlf.: 33 17 72 70
Mail: vm@byplanlab.dk

Abonnement i Danmark

Årsabonnement i 2011: 600 kr.
inkl. moms og porto.
Pris for udenlandske abonnenter
henvendelse til sax@byplanlab.dk

Grafisk tilrettelæggelse

Emil Egerod Hubbard
Gry Olivia Christophersen

Forsidebillede

Emil Egerod Hubbard

Bagsidebillede

Emil Egerod Hubbard

Ekspedition

Dansk Byplanlaboratorium
Eva Josephsen
1165 København K
Nørregade 36

Tlf.: 33 13 72 81
Mail: db@byplanlab.dk

Tryk

Handy-Print A/S

ISSN 0007-7658

Oplag

649

Signerede artikler står for forfatterens regning, usignerede for den ansvarshavende redaktørs regning

FAB ÅRSKONFERENCE 2012: BILEN OG BYEN

Foreningen af byplanlæggere vil på årskonferencen 2012 sætte relationen mellem bilen og byen på dagsordenen. Bilen og byen er en politisk og teknisk administrativ udfordring i alle Danmarks kommuner. På konferencen vil der blive fokuseret på hvilke problemer bilen giver i byen og hvad der er gjort for at afbøde konflikterne. Som ny aktivitet i FAB afsluttes årskonference 2012 med fest.

**Mødet løber af stabelen fredag 11. maj 2012
i København.**

Sæt allerede kryds i kalenderen nu/ FABs bestyrelse

CENTER FOR STRATEGISK BYFORSKNING HAR FÅET NY HJEMMESIDE!

På den nye hjemmeside kan du læse mere om centrets aktiviteter, forskere, projekter og publikationer – alt sammen med fokus på byplanlægning og byudvikling. Center for Strategisk Byforskning er et forskningscenter uden mure, som ud fra et tværfagligt og helhedsorienteret perspektiv sætter fokus på byens muligheder og udfordringer. Centret har siden dets etablering i 2004 høstet mange forskningsresultater, der på forskellig vis belyser byens arkitektur, planlægning og de socio-rumlige forhold.

I 2011 blev centrets bevilling fra Realdania forlænget, således at centret kan fortsætte sit virke til ultimo 2013. I perioden fra 2011-2013 rettes fokus især på netværk og formidling. Centret består af Københavns Universitet, Aalborg Universitet og Arkitektskolen Aarhus og rummer en bred vifte af forskere inden for arkitektur, planlægning, forvaltning, teknologi samt urban- og økonomisk geografi. God læselyst www.byforskning.dk

INDHOLD

- 2 **Leder: Én af de største planlægningsopgaver**
Dennis Lund
- 7 **9 spejdere om "Vinduer til verden"**
Dennis Lund
- 10 **Fra vindueskiggeri til det store**
Ole Stilling
- 12 **En vellykket havnefront og visioner om voldsom byspredning**
Berith Mavromatis
- 14 **Er vækst og bæredygtighed forenelige størrelser?**
Adam Voss
- 16 **Konflikter som potentiale**
Henrik S. Bernberg
- 18 **Næsten som at være der selv**
Jens Holck
- 20 **Vi skal lære og ikke sælge på byplanmødet**
Mads Tenney Jordan
- 21 **Debat om rationalitet og følelser i planlægningen**
Ole Damsgård
- 24 **Fortsat kritisk masse**
Af Mikkel Henriques
- 26 **Kan vi få mere ud af mindre?**
Emma Lorenzen
- 28 **Bæredygtig byudviklingsproces i Viborg**
Mads Tenney Jordan
- 32 **Byplanfamilien skifter ansigt**
Vibeke Meyling
- 40 **Strategisk planlægning i forandring**
Kristian Olesen
- 45 **Rejsebrev**
Erik Abitz

Leder

Kunsten at se, se se se se se se se se se

Et lille nytårsbrev til hele plan-danmark om rigets tilstand og med en særlig henvisning til den "gamle dames" (DB's) 90 års fødselsdag

Af Dennis Lund

Jeg gik mig over sø og land, ...

I efterårets løb har jeg haft nogle ærinder i mit nære opland, som mest er København, Stevns og Århus. Det jeg ser ud af øjenkrogen på disse ture, gælder givetvis også for rigtig mange andre steder i landet. Ja, jeg vil gå så vidt som til at mene, at det findes overalt.

Overalt møder jeg gode menneskers snaksaglighed, om alt det man skal gøre ved plan-danmark. Der findes ikke de ord, meninger og lange udredninger, som ikke vil det godt for dansk planlægning. Og midlerne hertil er en enslydende sang om strategi, handlingsplaner, bedre uddannelse, tværfaglighed, koordinering, flere ressourcer og dialog. Og ben-spændene er dårlig økonomi, politikernes egenrådighed, konstant omorganisering og ringe planredskaber. Men er det forklaring nok på tingenes tilstand?

Når jeg ser mig om i landskabet, så ser jeg...

At Netto i Fakse er flyttet fra en central hjørnegrund på bytorvet til en boligvej 800 m væk, på kanten af et industri-kvarter. Muligvis en god placering for Netto, men tåbelig for byen, der ellers havde alle sine gøremål samlet omkring det lille torv. Nu har boligvejen ud til Netto fået trafikbump på grund af det nye

færdselsmønster og samtidig spørger handelsstandsforeningen om man kan lave et kulturstrøg ved torvet, så der kan genskabes noget liv. Jamen livet er på p-pladsen ved Netto, mens hjørnebutikken ved torvet står tom tilbage.

På samme måde er det med andre discountkæder, især Rema 1000, som beslaglægger næsten alle indfaldsveje. Se blot i Slagelse.

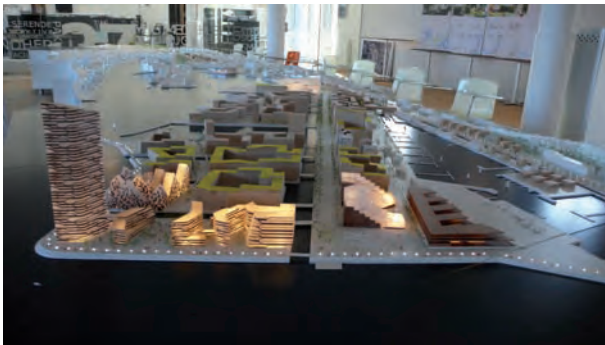
Imens vi er ved Netto, har man for et par år siden fået en ny butik på Køge havn. Man gav byggetilladelse, men forvaltningen overså, at der i lokalplanen var krav om mørke teglstensvægge, fordi butikken skulle ligne rækkehuskvarteret bagved. Det blev en anden stentype; man dispenserede derfor, men var lidt flov i forvaltningen. Problemet er imidlertid ikke, at man dispenserede, men at man i lokalplanen har lavet en bestemmelse, som er arkitektonisk tåbelig på dette sted, hvor kvaliteten netop er, at miljøet er skurbyagtigt og sammensat. Hvorfor skal Netto ligne et rækkehus? Forvaltningen må lide af grå stær.

Ikke langt fra min søsters bopæl ligger Karresbækminde, et lille dansk postkort. Her overvejer byrådet at lave en ny discount-butik på den ene af to stejlepladser. Om forvaltningen har sagt

Køge havnemiljø i den gamle åhavn: Byggestilen er iøjnefaldende varieret og uden byarkitektoniske lokalplanrestriktioner. Det er et let friseret Erik Clausen-miljø. Det er variationen og det ulige, der er det typiske og charmerende.

Netto på Køge havn: Placeret foran rækkehusene, men med samme bygningskroppe, samme tagfald og uheldigvis ikke samme facaden. Er havnen på vej til at blive forstad?

Århus havn, model for nordlig byudvikling: Det er store enheder, kæmpe infrastrukturer, Isolerede domicilbygninger og meget lidt nærvær. Modellen er kun en skabelon; men den bliver let til virkelighed, hvis ellers investorerne vil det. Mellemskalaen er helt fraværende. Og det er her nærmiljøet skal tage form. Hvor er bymiljøet?

Stejlepladsen i Karresbækminde:
Et evident, lille kulturmiljø, som er en lille, stille glæde i dagliglivet mellem by og fjord.

tydelig fra, skal være usagt. Under alle omstændigheder er det helt imod kommunens egne bestemmelser for detailhandlen, og desuden er forsyningen til dette lille samfund ok alene med den forretning, der ligger i området i forvejen, thi det er tanken, at alle øvrige gøremål skal samles i hovedbyen Næstved. Det er politikken. Men værst er det, at man vil indtage næsten halvdele af den gamle stejleplads, som er et beskedent grønt og irrationelt kulturtræk, der forbinder de små huse med det lavvandede fjordmiljø. Stejlepladsen er en del af stedets grammatik. Og i Korsør, hvor jeg deltog i en workshop, har man en bolig-lokalplan for noget kommunen betegner som en italiensk bjerglandsby, som skal ligge på den lille terrænkold med vandtårnet, ikke langt fra havnen. Dels er der mere be-kvemme arealer i byen og på havnen, som kan bebygges; pladsen er rigelig, og desuden ligner bebyggelsesplanen udrangerede IC3-tog i kollision og endelig er flere bestemmelser i selve lokalplanen ikke lovmedholdelige. Der er ikke meget Toscana her, men måske nok lidt Berlusconi.

På Århus havn har jeg for nylig haft den fornøjelse at deltage i et pænt stort arkitekt-gå-hjem-møde, hvor havnen var emnet. Først nu, hvor byggerierne er ved at skyde op, indser nogle (desværre ikke alle), at man ganske og aldeles er ved at kopiere fejlene fra Ørestad, som mest af alt savner nærvær i gaderum-

Planforslag til Netto på stejlepladsen:
Planen viser, at den nye butik vil optage mere end en 1/3-del af stejlepladsen og tilmed give en ucharmerende kant til denne. Det er en af kvaliteterne ved borgerinddragelse, at nogle gange kan de implicerede sige fra, når forvaltning og byråd ikke tør eller kan.

mene, ja, gaderum, der ligner noget fra Østberlins storhedstid. Den er rigtig gal, men måske er det allerede for sent. Og desuden har Århus kommune ikke nogen tydelig rækkefølgeplan for byudviklingen, så man bygger vel blot, når chancen byder sig. Det er det samme man gjorde/gør i Ørestad. Her trak man planlægningen over i et halvprivat selskab, så man kunne lege matador på egen hånd. Det er måske en del af den fleksible planlægning? I dag koster den parallelle udbygning i Ørestad og langs hav-neløbet Københavns kommunens borgere meget dyrt. Byen har haft det største fald i ejendomspriser af storbyer i Europa. Men på rådhuset er man fortsat stolt og fortrøstningsfuld og tror, at man ved opfindsomme temporære akti-vitetsinstallationer på ledige arealer kan skjule den rungende tomhed. Og i min hjemby København: Helt nede i detaljen ser jeg - på min vej til toget - de nye fortovsfliser i Vester Voldgade, som både er meget lidt bæredygtige ved at være importeret fra Kina eller Portugal og desuden har et klart blådæmpet skær og et uroligt mønster og farvespil, der helt slår fra langs med den tunge, rød-brune facade, som rådhuset og brandstationen udgør. Det er m2-prisen, transportomkostningerne, tilskæring, lægning, farvespil, holdbarhed, vedligeholdelse, danske arbejdspladser og udrangeringen af den fine, traditionelle københavnerflise med tilslag af born-holmsk gnejs som undsiger al fornuft. Nuvel, det er en meget lille ting, men den vidner om, at provinsialismen

*Korsør lokalplan model:
Illustration fra lokalplanen
med boliglænger, der "kø-
rer" ud over skrænten.*

*Korsør lokalplan:
Skitsen viser hvordan for-
valtningen forestiller sig
den italienskinspirerede
bjerglandsby. Plan.*

og den arkitektoniske talentløshed har gode kår selv i en meget stor kommune og at dens ledere i forvaltning og råd er stærkeblinde, når vi taler stedlighed, kultur og arkitektoniske forhold. Fra Vester Voldgade kan man krydse ned til Gl. Strand (måske Danmarks smukkeste facadeforløb), hvor der lige ved Kulturministeriets fine gamle bygning er omlagt en plads med en blind vej. Det er helt uforståeligt? Gid kulturministeren vil kigge ud gennem de småsprossede vinduer fra hjørnekontoret, så kunne han måske lige ringe over til overborgmesteren, selv om de ikke har samme partifarve.

Og mens vi er ved København, hørte jeg et foredrag om arkitekturpolitik af kommunens forvaltning. Da indlægget var forbi kunne jeg notere, at kommunen havde 3-4 forskellige strategier med flere underpunkter under hver strategi. Desuden 5-6 fokusområder og under disse en stor samling af projekter. Når en strategi for bymiljøet eller kald det en arkitekturpolitik har så mange lag, fokusområder og aspekter siger det sig selv, at den næsten omfatter alt. Og det er lige hvad politikere normalt ønsker, så kan de nemlig altid henvise til selvsamme politik eller strategi og påstå, at de følger strategien, lige meget hvad de

Gammel Strand:

En gennemtænkt og designet pladsrenovering, hvor det er svært at se meningen. Pladsen hang før sammen med fortorvet langs husrækken. Nu er fortovet blevet smalt, kørebanen benyttes som cykelsti og det tilbageblevne pladsareal anvendes til parkering. Måske er det kun en midlertidig foranstaltning, men det er både grimt, ufunktionelt og penge ud af lommen.

finder på. Men forvaltningen kunne måske fortælle politikerne, at ved at inkludere alt, fokuserer man ikke på noget som helst. Og så er det ingen strategi. Vågn lige op henne på rådhuset! Sådanne små "lærestykker" kan enhver ved selvstudie møde på sin vej i hverdagens plan-danmark. Men det kræver, at man kan se, at man kan analysere og ikke mindst, at man har et fagligt ror. Og det kniber gevaldigt med alle tre dele. Når man ikke har et fagligt ståsted, så kan man ikke "se". Hvad skal man se efter? Og når man ikke kan se, hvad der rør sig, så kan man ikke fokusere. Og uden fokus, kan man ikke analysere, for analyse uden formål er ingen analyse.

"Lærestykkerne" kan ikke svøbes ind i ord eller bortforklares ved mere tværfaglighed, ved dialogmøder eller ved omorganisering i kommunen. Og resultaterne kan heller ikke forsvares med manglende ressourcer i forvaltningen, politikernes egenrådighed eller dårlige planredskaber osv. Det er ret beset dårligt håndværk hele vejen rundt!

... der mødte jeg en gammel mand; han ...

-hed efter sigende Vilhelm Lorentzen og var kunsthistoriker. I 1916 cyklede han gennem Grindsted og tænkte på det møde han lige havde været til om bedre byggeskik. På vejen gennem byen falder det ham ind, at det jo ikke giver mening blot at bygge gode huse, hvis de ikke kan stå ordentlig sammen i bybillede og byen i øvrigt kan arte sig.

Efter denne lille "åbenbaring" går der 5 år, hvor Lorentzen søger at samle belæg for sine synspunkter. Og i 1921 er tiden inde til at danne den lille selvejende institution Dansk Byplanlaboratorium; en institution, der arbejdede og arbejder til fremme af byplanlægningen. I årtierne efter var DB samlingsstedet for eliten omkring dansk planlægning, men med velfærdsstatens ekspansion fra 60'erne glider planlægningen mere og mere ud i samfundets mange offentlige kontorer. Og samtidig med denne bevægelse mister planlægningen tilsyneladende mere og mere sine ildsjæle; de fleste institutionaliseres og bliver øjentjenere i den politisering, som stadig rider faget som en mare. DB har selv været bannerfører for denne proces, som har sat planlægningen på folkeaktier. Det skete specielt for 5-7 år siden, da man mente, at "planlægning er politik". Ja selvfølgelig er det politik, men det er ikke kun politik. Alt er jo til syvende og sidst politik, dvs. et spørgsmål om valg. Men erkender man ikke, at faget har en faglig substans, vil DB kun være en varmetue for selvhøjtidelige planlæggere, der forvalter dette italesættende plan-danmark og i øvrigt ikke har noget at skulle have sagt. Tiden her efter fødselsdagen må meget gerne give hele plan-danmark anledning til selvansagelse og efterlysning af nogle ildsjæle. Det er kun dem, der bringer landet videre. Med henvisning til det netop gennemførte byplanmøde: "Vinduer uden udsigt?"

Godt nytår

9 SPEJDERE OM "VINDUER TIL VERDEN"

Vi sendt 9 mødedeltagere i felten uden anden forskrift end, at de hver især skulle vende tilbage med en lille undseelig byplan-note, som skulle have relation til årets møde.

Af Dennis Lund

Flere vitaminer til hovedforedragene ønskes

Det ligger ikke lige til højrebenet at tage kvadratroden af de 9 byplan-noter. Men visse ledetråde er det dog værd at forfølge.

Byplanmødet scorede ikke højt på sine indledende hovedforedrag; der var for meget af den vanlige snak om dårlige tider samt nogle få bosswords, som ikke rigtig fængede og gav ny ilt til hjernen. Der var mere sproglig bodybuilding end reelle bud på en fremtid.

Omvendt kan man ane, at der har været god debat på delmøderne – og folk er kommet til orde og har fået lidt vitaminer med hjem. Og ikke mindst var der udbredt tilfredshed med det udenlandske bidrag fra Portland, hvor Arun Jain på åbenbar fortrinlig vis diskuterede planlægning for en uvis fremtid. Heraf kan man indirekte udlede, at han taler for, at man skal gøre sit forarbejde grundigt; man skal foretage seriøse analyser, selvom fremtiden er uvis. Man kan sige, at man skal stille nogle vilkår op for sin egen usikkerhed til planlægningens mål.

Fleksibilitet og værdier

Der er en form for dobbelthet eller dobbelttydning i Arun's indlæg, således som det fortolkes igennem de efterfølgende byplan-noter. Jens Holck siger bl.a., at det sikkert er en god sidegevinst, at vi planlægger fleksibelt; det giver tid til lidt eftertanke og overvejelser om de værdier, man sætter pris på, men måske værdier, som glemmes i hverdagens trædemølle. På den måde kan man muligvis undgå om 10 år at befinde sig et sted med sin planlægning, som man ikke ønsker eller have udført planer med værdier, man ikke kan genkende. Der er nok mange planlæggere, der kan stemme i det kor, thi det lyder smukt med den stykkevise planlægning. (Faktisk er denne tankegang slet ikke ny, men stammer fra østrigske videnskabsfilosof Karl Popper, som allerede for 50 år siden slog til lyd herfor.) Men forholdet mellem den fleksible planlægning og værdierne gemmer et par problemer. Dels har ingen endnu fortalt, hvordan man definerer den fleksible planlægning. Hvad skal være fleksibelt, og hvad skal være konstant? Eller betyder den fleksible og robuste planlægning blot, at man skal udskyde alle beslutninger, der ikke er strengt nødvendige? Og hvad er så ikke nødvendigt? Følger man denne tankegang, betyder det, at man let kommer til at handle fra sag til sag – og dermed har man tilsidesat planlægningen som fagområde og gjort det til en ren politisk sag, hvad man i forvejen er

godt i gang med herhjemme. Eller betyder det, at man skal fastlægge nogle forhold (de vigtigste naturligvis), nogle hjørnestene? Men disse pejlemærker baserer sig igen på værdier, basale værdier, som man skal beslutte sig for. Ergo kan man ikke planlægge uden at fastlægge eksplicit eller implicit et værdibaseret ståsted. Ellers bliver man handlingslammet. Og er man i stand til at finde disse værdier frem og præcisere dem for politikerne, så behøver man måske ikke at "vente" på, at den ellers uforudsigelige fremtid skal blive virkelighed. Så kan den planlagte "virkelighed" måske også blive til fremtid. Hermed være sagt, at man undgår ikke at tage stilling.

Nogle værdier ligger vel fast?

Ole Damsgård peger i sit indlæg på, at meget er til debat, men det er ikke forbudt at tænke sig om forinden. Det har velfærdstaten brug for nu, hvor omstillingen til smalhals er åbenlys. Og her bør både proces og faglighed være nøgleord. Den samme faglighed efterlyser Henrik Bernberg, og han ser ikke konfliktsituationer, som værende alene af det onde. Også han taler for stillingtagen og måske en ny vægtning af arbejdsopgaver og form? Selv om megen planlægning genereres ved dialog, skal det jo ikke ende i en strikkeklub. Og mens vi er ved strikkeklubben, kan man jo sige til Mikkel Henriques, som arbejder i staten, og sikkert har travlt med både at betjene den nye

Miljøminister og lægge an til en ny landsplanredegørelse, at selv samme redegørelse både bør indeholde værdier, men også gerne planer. Det har det været sløjt med i den sidste halve snes år fra statslig side. Så den kritik om tomme udsagn har meget rammende antyder i sit indlæg kan måske også spores tilbage til både de bypolitikker og planredegørelser, som Miljøministeriet er pennefører for?

"Same procedure ... " ?

Glæden ved det årlige møde er alt i alt evident.

Gensynet! Ellers ville 600 deltagere ikke møde op. Men lidt interessant er det, at trods kritik af selve mødet på enkelte punkter, er der forskellige meninger om, hvorvidt man bør ændre formen på mødet. "Same procedure ..." er en mulighed; det trygge og velkendte. Men også muligheden for noget mere dynamisk, noget messeagtigt, måske som Plan 09 lavede i hallerne i Valby ved en enkelt lejlighed? Meget vil nok afhænge af tilslutningen til mødet. Og ikke mindst af, hvilken omsorg eller opmærksomhed man skal give politikerne. Det er en speget konstruktion med fag- og lægfolk. Det er måske mødets reelle dilemma. Men skal der fortsat være en kritisk masse, skal fagligheden være til at føle. Men den kan jo godt leveres på en pædagogisk facon. Jeg vil nødtigt tage stilling – for en gangs skyld. Læs selv.

Arun Jain. Foto: Emil Hubbard

FRA VINDUESKIGGERI TIL DET STORE SPRING

Vi skal tage det store spring ud i globaliseringen, men mange på byplanmødet synes at tøve lidt. Kunne vi en anden gang lade os inspirere af Hafencity i Hamborg eller andre internationale byplaneksempler i stedet for at fokusere på vindmøller alene.

Af Ole Stilling

“Vinduer til verden”. Et interessant og aktuelt tema. Men er det nok blot at kigge ud mod verden? Eller kan vi sammen tage det store spring?

Jeg deltog i Byplanmødet for at få inspiration, for at videndele og forhåbentligt at få en aha-oplevelse. Og jeg synes, det lykkedes os at åbne vinduet, få set os omkring og vigtigst af alt set, hvilken retning vi skal gå for ikke at få modvind. Nogle af de refleksioner jeg gjorde var, hvordan vi kan drage fordel af den stigende og samtidigt meget veletablerede globalisering? Og hvordan vi som byplanlæggere kan gribe de muligheder, som globaliseringen byder os?

Europa er i økonomisk krise og det har konsekvenser for mange erhverv og virksomheder. Det gælder ikke mindst vilkårene for byplanlægning. Færre ressourcer og skarp konkurrence tvinger spillerne på markedet til at være proaktive, innovative og omstillingsparate. På byplanmødet fik jeg et indtryk af, at mange af deltagerne stadig er meget undersøgende og forsigtige i forhold til, hvad globalisering betyder for den planlægning, som de har indflydelse på, men de fleste er nok nået frem til den erkendelse, at globaliseringen er kommet for at blive. Nogle - synes jeg til gengæld - var klar til at gå skridtet videre og tage det

første spring. Et spring ud mod globaliseringens udfordringer og muligheder.

Global inspiration og dialog

Lad mig tage nogle konkrete eksempler fra selve mødet og min karriere generelt. Først og fremmest er Nordkraft en oplagt ramme for et byplanmøde. Et flot, funktionelt kulturhus med ambitioner på internationalt niveau - men internationalt i den forstand, at globalitet og lokalitet går hånd i hånd. Aalborg Kommune har formået at omdanne et gammelt og støvet industriområde til et multikulturhus, der danner rammer for oplevelser og inspiration for erhvervsfolk, musikere og kunstnere fra nær og fjern. Nordkraft og den nye havnefront er et godt eksempel på byplanlægning, der ikke blot danner rammer for et idéforladt ikonbyggeri, men hvor der er tænkt funktionalitet og stedlige kvaliteter ind i planlægningen.

Et andet eksempel var det ålborgensiske band, L'éctroscope, som tydeligt var internationalt orienteret. Duoens musik er fuld af elegance, mystik og intensitet på samme tid. Valget af fransk som sprog passer godt til L'éctrosopes kontrastfyldte lydbillede - og sangerindens fortolkning af en femme fatale. Markedsmæssigt satser L'étro-

scope på Danmark, fransktalende og østeuropæiske lande, samt Kina. En interessant målgruppe som igen viser, at L'ectroscope har taget inspiration ind fra verden og er hoppet ud af vinduet med dette og deres lokale gods. L'ectroscope viser, at professionalismisme og kreativitet er tæt forbundet, hvis man vil skabe store resultater.

Et tredje indslag på dagen var et pust fra Siemens Wind Power. Da Siemens direktør, Søren Kringelholt Nielsen, skypede med sin medarbejder i Brasilien, demonstrerede han, hvordan man via moderne teknologi kan understøtte den direkte kontakt med sine kollegaer på tværs af landegrænser. En interessant og spændende problemstilling, som tydeligt viser, at vi skal være omstillingsparate og klar til at tage det store spring ud i verden. For mit eget vedkommende er jeg efter mange gode år i en kommune skiftet til COWI, hvor vi selvfølgelig arbejder globalt - også med byplanlægning. I min refleksion over om jeg selv har taget det store spring, tror jeg, svaret er, at jeg befinder mig midt i springet. Globaliseringen har sneget sig ind over mig, førend jeg vidste det. F. eks. samarbejder jeg ofte med mine kollegaer fra udlandet og inviterer dem til at kigge konstruktivt og kritisk på det, vi gør i Danmark. Det giver

en god synergi og øger ikke kun samarbejdet men også videndelingen. Samtidigt er COWI en virksomhed, hvor vi i stigende grad benytter os af "Distributed Engineering" i den danske forretning, altså hvor vi får en del af den danske produktion lavet hos f.eks. COWI i Indien, hvor vi har utroligt kompetente medarbejdere, der leverer til priser, der er konkurrencedygtige på markedet.

Min pointe er nok, at vi skal omfavne og tage imod globaliseringen med åbne arme. Derfor kunne det være spændende, om vi kunne mødes til et byplanmøde, hvor vi lod os inspirere af eksempler på international byplanlægning, der måske rammer bedre ind i byplanmødet end vindmøller.

Måske kunne det være en ide at holde byplanmødet 2013 i f.eks. Hafencity, Hamborg, der bl.a. indeholder eksempler på klimatilpasning, spændende urbane rum og et godt sammenspil mellem nyt og gammelt. Der kan vi i 1:1 se et af Europas mest succesfulde byplanlægningsprojekter og opleve den moderne tyske planlægningskultur, der indeholder mange aspekter, som kan inspirere og udfordre os.

Ole Stilling, projektchef i COWI

EN VELLYKKET HAVNEFRONT OG VISIONER OM VOLDSSOM BYSPREDNING

Den nye havnefront i Aalborg er en gave til byen og god inspiration. De rekreative anvendelser og bygningerne Nordkraft og Utzons Hus er smukke eksempler på, hvad dygtige arkitekter kan udrette under de rette rammer. Samtidig planlægger Aalborg for en massiv byspredning, og man efterlades med spørgsmålet: Har vi de rette redskaber til at varetage den byomdannelse, som er nødvendig i de kommende år?

Af Berith Mavromatis

Årets Byplanmøde var en rigtig god oplevelse. Stemningen blev lagt med et interessant musikalsk indslag, som fik tankerne til at flyve. Årets tema var 'Nye vilkår kræver omstilling – også i planlægningen' og de fysiske rammer var Nordkrafts fantastiske bygning på havnefronten i Aalborg.

Formiddagens hovedforedrag gav en introduktion til emnet set fra forskellige vinkler. Dir. Søren Kringelholt Nielsen fra Siemens Wind Power fortalte om de vilkår, som store industrivirksomheder oplever, når de agerer på verdensmarkedet og gav indtryk af, at Danmark stadig har en rolle at spille indenfor produktion og udvikling. Han gav også klart udtryk for, at kommunernes håndtering af virksomhedernes behov er meget vigtig. Og så havde han et scoop til sidst - et 'eksotisk' indslag fra en af hans medarbejdere, som ringede til os fra Brasilien og fortalte, hvordan det var at starte produktion op i nye lande. Jeg synes, at indlægget på bedste vis fortalte os, at produktion og udvikling hænger sammen, og at det derfor ikke nytter, at vi lader al produktion flytte ud af landet. Direktør Hans Martens fra European Policy Center fortalte, at den demografiske udvikling i Europa ligner den, vi kender i Danmark – blot er den langt værre i flere lande. Globalt set bliver der langt

flere ældre og langt færre hænder til at arbejde, betale skat og holde hjulene i gang. Der fødes færre børn, de unge kommer senere på arbejdsmarkedet, fordi de tager en længere uddannelse, og pensionsalderen sættes ned. Hans budskab var derfor, at vi bliver nødt til at arbejde i flere år men også, at det er nødvendigt, at der er jobs at få – ellers nytter det jo ikke noget. Han tegnede et dystert fremtidsperspektiv for verdensøkonomien. Efter formiddagens indlæg begav vi os af sted til vores delmøder, og der fik vi så lejlighed til at smage nogle af de mange lækkerier, som de nye restauranter på havnefronten kan tilbyde.

På vores delmøde fortalte Peder Baltzer Nielsen om den forestående konkurrence om at udvikle Aalborg øst – en kæmpe planlægningsopgave, der med et omfattende nyt boligbyggeri og det nye hospital skal søge at skabe bro mellem universitetet og byen. Det nye byområde vil indlemme landsbyerne Klarup og Storvorde i Aalborg. Jeg tror, at vi var flere, der uden at kende vilkårene for planlægningen i Aalborg, synes, at det er ærgerligt, at universitet og hospital placeres så langt fra byen, og at det næppe er bæredygtigt at blive ved med at bygge på bar mark frem for at omdanne og fortætte indenfor de eksisterende bymæssige rammer. Men det er en stor problem-

stilling, for det er jo meget vanskeligt, og man kan spørge, om vi egentligt har de redskaber, der er nødvendige, for at kunne realisere større byomdannelses- og fortætningsprojekter?

Herefter holdt lektor Tom Nielsen et meget interessant oplæg om, hvordan byens rum benyttes som imageskabende baggrund for rapsangere. Han har bl.a. studeret gruppen MAKWAN, der altid har bestemte steder i Gellerupparken med på deres YouTube videoer. Det er en del af deres identitet, og de er stolte af, hvor de kommer fra. Han viste nogle film, som gav os alle stof til eftertanke.

Ellers gav delmødet desværre ikke så mange gode ideer til de mange planlæggere og kommunale embedsmænd fra andre kommuner, som sidder med forstadsproblematikken, og som deltog i delmødet.

Om aftenen var den store fest med god mad, rigeligt med vin og et ganske udmærket orkester, som fik de fleste unge som ældre ud på dansegulvet. Næste dag skulle vi på tur. Jeg skulle bl.a. se på den nye havnefront, som er blevet et byrum, der er indtaget af byens beboere, og som absolut er et besøg værd for os andre. Langs havnefronten

er der etableret et langt parkstrøg med pladser, en byhave, et havnebad, en legeplads, plads til boldspil, en græsplæne til solbadning og hygge, byens hus og havnehuset, hvor der er restauranter og offentlige udadvendte funktioner.

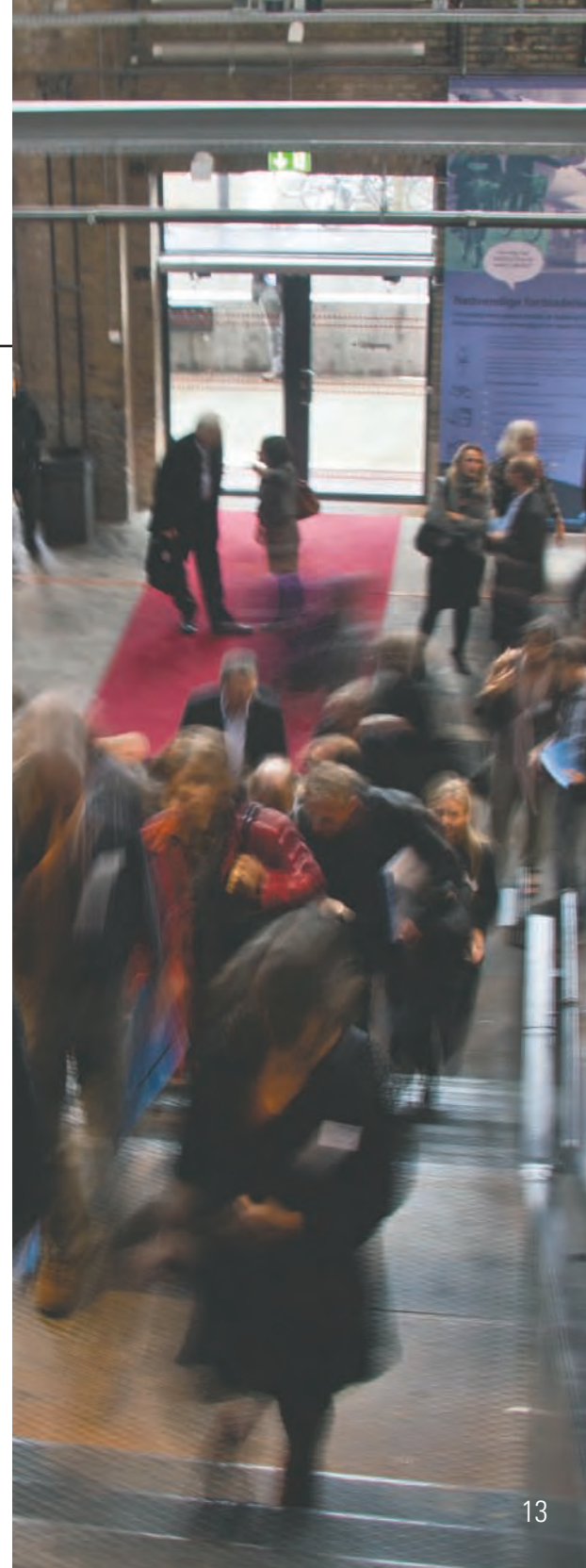
Udover de nye funktioner i Jomfru Ane Parken er det lykkedes at skabe sammenhæng mellem byen og havnen med følgende virkemidler:

- Sigtelinjer fra de smalle gader skaber kig til fjorden.
- Nye pladser åbner byen mod vandet.
- Gaden er indskrænket fra 4 til to vejbaner med en helle i midten, som gør passage nem og sikker i hele parkens længde.

Der er anvendt en lyssætning, som giver en helt særlig stemning. Boldpladsen er indhegnet af et net, som hænger i nogle skrå stæg, der om aftenen er belyst med blå lys, så de danner en dragende skulptur på havnefronten. Skulle man få lyst til at spille bold, kan man selv aktivere hvidt lys på banen.

Tak for i år.

Berith Mavromatis, BM Arkitekter ApS

ER VÆKST OG BÆREDYGTIGHED FORENELIGE STØRRELSER?

Hvorfor smide vaskemaskinen på "lossen", når man blot kan skifte en lille dims ud? Og skal alting være nyt?

Af Adam Voss

Temaet for årets byplanmøde i Aalborg var "Vinduer til verden", eller hvad skal vi leve af i fremtiden, og hvor skal det foregå. Torsdagens foredrag handlede således om, at vi bliver færre i den produktive alder og flere ældre, og hvordan takler vi så det? Ja vi kan arbejde længere tid og skrumpe pensionerne. Det har vi vist hørt før.

Uden at gøre mig klog på det politologiske område har jeg hele tiden undret mig over, at vi absolut skal "vækste". Siden hjulet blev opfundet har mennesket stræbt efter at gøre livet så nemt som muligt ved at gøre tingene smartere, lade maskinerne gøre det grove og selv arbejde mindre. Hvorfor læner vi os ikke tilbage og nyder friheden og fordeler det arbejde, maskinerne ikke kan finde ud af, og nøjes med at producere det, der er brug for? Det vil desuden spare på de råstoffer, som der snart er mangel på og nedsætte miljøpåvirkningen. Kan vi overhovedet overleve som mennesker, hvis vi ikke gør det? Hvorfor smide en hel vaskemaskine ud, når en lille dims inde i den kunne repareres? Bliver vi virkelig lykkeligere af at købe nyt, frem for at reparere det vi har?

Meget relevant i denne sammenhæng deltog jeg i en udflugt, hvor vi var på virksomhedsbesøg på en solfangerfabrik. Indehaveren fortalte, at de i ste-

det for at flytte produktionen til udlandet, havde automatiseret og beholdt en del af bemanningen. Som han sagde: "Det er da trods alt bedst at holde arbejdspladserne her i landet".

Hans Martens fra European Policy Center mente ikke, at man med færre hænder kan sikre velfærd, men at vi skal satse på intelligent grøn teknologi, genbrug af råstoffer og begynde at måle på værdien af den offentlige sektor, idet det er vigtigere at vide, hvad den er værd, frem for hvad den koster. Det er da kloge ord, og vi skal da videreudvikle de smarte løsninger, især dem der udnytter de gratis ressourcer, vindkraft solenergi mv., men man kunne så tilføje, at vi skal dække behov, ikke skabe dem, for det kan miljøet ikke tåle.

Jeg deltog i et delmøde, hvor temaet var: "Veje til innovation", hvor der blev fortalt om erhvervsstrukturer og udviklingsmetoder. Der blev fortalt om robotteknologi og innovationsnetværk og om platforme for innovation og rammevilkår for at udvikle og konsolidere virksomheder.

De fælles temaer for foredragene var, at fokusere på vigtigheden af at innovationsvirksomheder med fælles fokusområder (klynger), offentlig ad-

ministration, forskning og uddannelse pine dødmå arbejde sammen for i fællesskab at udnytte alle tilstedeværende kompetencer – den såkaldte Tripple-Helix model.

De små og mellemstore virksomheder

Det var interessant at høre om, hvad der er de vigtigste rammevilkår for de små og mellemstore virksomheder, som vi jo har flest af i landet. F. eks er det tankevækkende, at det i høj grad er forholdene uden for virksomheden der er vigtige:

- at kunne tiltrække udenlandsk ekspertise og arbejdskraft og sørge for, at deres familier har noget at lave og har et godt sted at bo
- at der findes et godt byliv med kulturelle tilbud
- at kommunen har sammenhæng i strategier og planer, så virksomhederne kan føle sig trygge
- at etablere partnerskaber på tværs af sektorer og offentlig/privat samarbejde (OPS).

Endelig var der en livlig diskussion af, hvor vigtig beliggenheden for virksomhederne er. Hvorfor er det så vigtigt, at ligge tæt ved andre virksomheder, bruge bylivet som inspiration, være tæt på forskningsinstitutioner m.v., når vi har alle mulige elektroniske medier til effektiv kommunikation?

Svaret var elementært: at det almenmenneskelige samvær er uhyre vigtigt. Det, at kunne skabe personlige kontakter og udveksle idéer med hinanden face to face, er meget udviklende for innovation.

Jeg kom i tanker om, at da Roskilde Kommunes Tekniske forvaltning blev samlet på det nye rådhus - og reducerede sine 6 adresser til 2 - skete der det, at kommunikationen blev bedre, bureaukratiet mindre, kulturen blev mere ensartet, de små kongeriger blev reduceret, og fjendebilerne fejlet væk. Og ikke mindst fik man nye gode kolleger, der kunne inspirere og give et pust udefra. Det burde være forklaring nok, for mere kompliceret er det jo ikke: Vi vil gerne samarbejde om noget meningsfyldt, lade os inspirere og ha' det sjovt sammen. Der er det, der driver værket.

Sløjfen kan bindes med at lovprise endnu et flot tilrettelagt byplanmøde, der netop fremmer dette ved at give mulighed for at møde kolleger og politikere, blive klogere og udveksle erfaring og idéer – og ikke mindst; ha' det sjovt sammen.

Adam Voss, Byplanarkitekt, Plan og udvikling
Roskilde Kommune

KONFLIKTER SOM POTENTIALE

- og jeg kunne tilføje: som invitation til debat, som platform for udvikling, – og som nødvendig, hvis planlægningen skal være interessant for andre end planlæggeren selv.

Af Henrik S. Bernberg

Overskriften er navnet på et lille kort delmøde torsdag eftermiddag. Sofie Ottesen, Kommunikationskonsulent ved Rambøll guidede os igenem et par eksempler på projekter, hvor en udtalt konflikt har betydet, at man har igangsat nye projekter, tænkt anderledes og brugt konflikten som platform for inddragelse af borgere. – Oven i købet borgere, man sjældent får i tale i planlægningen.

Som planlæggere kender vi givetvis alle sammen eksempler på et større eller mindre projekt, der er kuldsejlet som følge af en konflikt. Vi kender helt sikkert eksempler på, at konflikter er en trussel for vores planlægning om ikke andet, fordi de forsinker arbejdet. Konflikter er en naturlig og uomgængelig del af planlægningen. Hvis vi kan

forudsige konflikter og reagere konstruktivt på dem, indebærer mange konflikter potentiale til at styrke planlægningen som disciplin.

Mister planlægningen politisk opmærksomhed? Det er min oplevelse, at den fysiske planlægning i disse år mister politisk betydning. Vi er i fuld gang med at reducere os selv til forvaltere af jord og administratorer af regler. En faglig selvforståelse som dem der skal forsvare "den gode planlægning" og de rigtige regler i "verdens bedste planlov", skaber en distance mellem planlæggere og politikere, mellem planlæggere og borgere, og mellem planlæggere og udviklere.

– En mere bevidst brug af mødet med politikere, borgere, investorer, presse mv. er en af nøglerne til at bringe den fysiske planlægning tilbage som en vigtig platform for byernes udvikling. - Vores evne og vilje til at kommunikere på mange planer er afgørende. Det at udnytte mulighederne i konflikterne mellem faglighed, politiske hensyn og vidt forskellige interesser bliver en nødvendig forudsætning. Selvfølgelig skal vi ikke lægge vores faglighed på hylden. Vi skal tværtimod tro så meget på holdbarheden i vores faglighed, at vi tør lade planlægningen være en kampplads for diskussionerne om kommunernes udvikling.

Den kommunale planlægning står over for en

række store udfordringer. Vi oplever konstante omlægninger i organisationen, færre ressourcer, tunge arbejdsgange, nye fagområder, ny lovgivning, politiske forandringer, nye aktører osv. Som planlæggere kan vi bruge dette som en mulighed for at revitalisere planlægningen, eller vi kan lade andre faggrupper sætte dagsordenen for kommunernes udvikling.

Det er i planprocessen vores kernekompetence ligger. Det er i sig selv så indlysende, at det er banalt. Men hvis vores kernekompetence skal være interessant for andre end os selv, skal den bringes i spil som det sted, hvor politiske og faglige prioriteringer foregår.

Hvad nu hvis ...?

Hvad nu hvis vi bruger planlægningen som en platform for snævrere samarbejder mellem planlæggere, politikere, samt dem der lever af at udvikle nye teknologier og bygge boliger. (Fortsæt selv...) - Kunne vi så opnå, at planlægningen på en gang bliver mere robust, innovativ, og mere realiserbar?

Hvis det projekt skal lykkes, udfordrer det vores nuværende metoder og planlægningskultur. Formel inddragelse i afgrænsede perioder må vige til fordel for løbende involvering. Plandokumenter skal simplificeres voldsomt ift. dagens

niveau. Kommunikation og håndtering af den offentlige debat skal i centrum af planlægningen.

Hvad nu hvis man stiller følgende krav til kommunens næste planstrategi:

- Strategien skal sætte den politiske dagsorden i kommunen.
- Politikerne skal kunne prioritere på baggrund af strategien.
- Strategiens vigtigste budskaber skal kunne kommunikeres enkelt og huskes. (find selv på flere...)

Hvem kan være uenig i at den strategiske planlægning skal leve op til det? En strategi, der ikke udstikker retningen, er jo ikke en strategi. En strategi, der hverken vælger til eller fra, er nyteløs. – Og en strategi, der ikke kan huskes, bliver fravalgt. Men hvis man tager kravene alvorligt, så bør de få konsekvenser for proces og produkt. Man kunne stille sig nogle simple spørgsmål:

- Kan en planstrategi der vedtages 2 år inde i en byrådsperiode være dagsordensættende for Byrådets politik?
- Vil den enkelte politiker føle et reelt ejerskab, endsige føle sig forpligtet til at basere beslutninger på et dokument, hvor embedsværket har formuleret og skitseret hovedparten af indholdet, og politikerne har deltaget lejlighedsvist?

- Er planen så velskrevet, at andre end professionelle læsere er i stand til at forstå indholdet?

Som planlæggere har vi kun i begrænset omfang mulighed for at skrive spillereglerne for planlægningen.

- Hvis planlægning skal være politisk interessant, er hastigheden i arbejdet afgørende.
- Hvis planlægningen skal danne grundlag for politiske prioriteringer efterfølgende, så skal den bestå af politiske beslutninger i processen.
- Hvis planlægning skal kommunikeres ud, så skal planen være højaktuelt og skåret helt ind til benet.
- Hvis planlægningen ikke er interessant nok til at beslutningstagere (både eksterne og interne) vil deltage, er den ikke værdi for udviklingen.

Vi kan godt fravælge spillereglerne. Resultatet er, at andre sætter dagsordenen, og planlægning handler om at regulere andres beslutninger. I den fysiske planlægning bliver det så til arealregulering.– Det er fint nok nogle gange, man skal vælge sine konflikter med omhu.

Hver gang planlægningen er i centrum for den politiske debat, så inviterer vi konflikten indenfor,

hvilket betyder et tab af kontrol. Det er en grundbetingelse, vi skal acceptere i vores arbejde, men det er også en mulighed for at styrke planlægningen.

Tak til Sofie Ottesen for et inspirerende møde, og en god diskussion. – Og tak til Byplanlaboratoriet for et spændende Byplanmøde igen i år.

Henrik S. Bernberg, Kommuneplanlægger, Randers Kommune

NÆSTEN SOM AT VÆRE DER SELV

Det er ikke nok, at vi taler om fremtiden, vi skal også byde mere ind på den, så vi kan se den for os ... næsten som at være der selv. Men det kræver også stillingtagen.

Af Jens Holck

På havnen i Middelfart ligger som et par rumskibe Middelfart Sparekasse og Kulturøen sammen med andet mere konformt, men stadig rigtig nydeligt byggeri. Tilsammen demonstrerer de et konkret bud på det, som kunne blive virkelighed i mange andre byer. Et forbilledligt offentlig-privat samarbejde, som velfortjent fik årets byplanpris. Et konkret eksempel på en både mulig og attraktiv fremtid. At se billeder af det gav fornemmelsen af at være der selv – i fremtiden altså. Men da var vi også nået et godt stykke hen på Byplanmødets første dag.

”Dette er ikke en pibe...”

Magrittes berømte billede, som jo ikke er, men helt tydeligt forestiller en pibe, blev brugt af den sidste af formiddagens indlægsholdere på dag 1. Indlægsholderen havde valgt overskriften ”Næsten som at være der selv” – og den har jeg snuppet til denne lille personlige rapport fra årets Byplanmøde. Formålet med Byplanmødet er jo, at politikere og fagfolk med mange forskellige ståsteder – fagligt, geografisk, politisk – sammen skal drøfte, hvordan vi gennem god byplanlægning kan være med til at sætte scenen for en god fremtid. Det kræver, at vi sammen kan se den – eller rettere: Kan se billeder af den, for den er der jo netop ikke. Desværre magtede ingen af formiddagens indlægsholdere som Magritte at tegne et for mig forførende virkeligt og nærværende billede af fremtiden.

Virksomhedslederen krydrede sit indlæg med et ”Beam me up, Scotty”- indslag via Skype, men hverken det eller resten af indlægget gav nye vinkler. Danske Erhvervs råd til byplanlæggerne var, at planlægningen skal reflektere samfundet i dag og i fremtiden. Den skal vel mere end det.

Et indlæg om perspektiverne i befolkningsudviklingen 2050 målt med afsæt i den måde, vi lever på i dag, rummede flere spørgsmål end bud på svar. Og et indslag med ironisk distance til konkurrencen mellem storby og provins var meget underholdende, men ikke ligefrem et konstruktivt og fremadrettet bud på brobygning mellem landdelene. Det afsluttende indlæg om ”Næsten som at være der selv” handlede om de oplevelser eller mangel på samme, som steder giver, hvad enten de er fysiske eller virtuelle. Og dermed handlede det også om det paradoksale i at være et sted uden af være til stede. Sådan havde jeg det en stor del af formiddagen.

Penge er ikke alt, men de styrer

Det mest provokerende og samtidig fortærskede bud på, hvor udfordringen ligger for både planlæggere og andre, var nok virksomhedslederens reference til en amerikansk bankrøver og det, der drev ham: Jagten på penge – mange penge. Selv om det ikke direkte var udgangspunktet for de tanker, som vi på delmøde L blev præsenteret for om eftermiddagen, så havde planlæggeren fra Portland måske et stærkt svar på også den ud-

forbring. Der blev plæderet for trinvis og fleksibel planlægning, så man løbende kan tage højde for uforudsete eller oversete konsekvenser. Det kan forebygges, at man pludselig finder sig selv et sted, hvor man slet ikke har lyst til at være, men pinedød er! Det nok en god sidegevinst ved den trinvise og fleksible planlægningsmetode, at man også kan nå at få øje på nogen af de værdier, der ikke lige på forhånd er blevet vægtet i penge.

“Same procedure as every year, James”

Med eftermiddagens indlæg blev det pludselig lidt lettere at være nærværende, og havde fornemmelsen af tilstedeværelse ikke indfundet sig på det tidspunkt, var den helt sikkert kommet om aftenen. Hele Byplanmødet i dets trygt forudsigelige form er jo et helt utroligt stærkt koncept – næsten ligesom jul. Og aftenarrangementet er ligesom juleaften. Folk i næsten alle aldre deltager som én stor familie med humør og engagement. Det er ikke bare næsten som at være der selv – man er der i den grad selv. Både alene i erindringerne om tidligere Byplanmøder og i nuet sammen med nye og gamle kontakter. Så jo tak: “Same procedure as every year, James”

Fortid, nutid og fremtid

Også på 2. dag oplevede jeg den herlige fornemmelse af ubesværet tilstedeværelse. Engagement, indlevelse og evne til at formidle dyb og bred viden til os deltagere, så vi virkelig blev deltagende – det prægede i den grad guiderne

på turen til Hjørring og nærmeste omegn. Hvad enten det var Børglum Kloster, Hjørring Kunstmuseum eller Hjørring Bibliotek, vi besøgte, så var det hele tiden den sammenhængende historie om fortid, nutid og fremtid, det handlede om. Her bygges der på de lokale forudsætninger, men vinduet til verden udenfor er i den grad åbent – og døren med.

Mere fokus på værdier!

Tilbage til dag 1 og formiddagens indlægsholdere: Hvorfor brændte de ikke igennem hos mig? Jeg tror, det var fordi, jeg ikke fik en fornemmelse af, at indlægsholderne og jeg delte værdier. De værdier, vi blev præsenteret for, stod ikke klart og var ikke specielt appellerende for mig. I stedet for at gå ind i en kritik af værdierne vil jeg foreslå, at værdigrundlaget for fremtidens byplanlægning bliver taget op som tema på et kommende Byplanmøde. Programmet for mødet i Svendborg er vel allerede i støbeskeen, men så måske næste gang. At afstemme et fælles værdigrundlag er noget af en udfordring. Så hermed en opfordring til Byplanlaboratoriet: Sæt værdierne på dagsordenen. Og mødet kunne måske afholdes på Crown Plaza, der i den grad forbindes med den øvelse. Det kunne være sjovt, hvis man kunne sige “Jeg har været der selv”.

Jens Holck-Christiansen,
Chefkonsulent, Kuben Management

VI SKAL LÆRE OG IKKE SÆLGE PÅ BYPLANMØDET

Når man lukker vinduet til verden op, er det ofte for at lukke et friskt pust ind - men det kan også være for at lukke varm luft ud. Det 61. byplanmøde var lidt af begge dele.

Af Mads Tenney Jordan

Stedet var i år Nordkrafts fabrikshal på Aalborg Havn. Som altid var det et mix af fælles foredrag, delmøder og udflugter. De fælles foredrag var i år flere og kortere end tidligere – formen var god men kvaliteten svingende.

Arun Jain: "Stil dig to spørgsmål"

Højdepunktet på årets møde var delforelæsningsen 'Planning for Uncertainty' af Portlands tidligere Chief Urban Designer Arun Jain. Jains forelæsning kredsede, som titlen fortæller, om byplanlægningens grundvilkår, nemlig at planlægge mod en uforudsigelig fremtid. Men når fremtiden er uforudsigelig og mulighederne uanede, hvordan udstikkes kursen så? For det første er det vigtigt at betragte planlægningen som en proces, der over tid påvirkes og kræver justeringer. Altså en robust tilgang til planlægningen, som vi eksempelvis kender fra vores egne kommuneplaner. For det andet er det nødvendigt at skubbe (forudindtagede) løsningsmodeller til side og grave et spadestik dybere i analysen og problemstillingen – det handler om at stille de rigtige spørgsmål. Og når tiden endelig er moden til at diskutere løsninger, er kun to spørgsmål nødvendige: Hvad er absolut nødvendigt for at opnå succes? Hvad vil garantere fiasko? Hvis planlægningen kan implementere det første og undgå det sidste, er der stor sandsynlighed for at planen er

robust og bæredygtig overfor fremtidige udsving i konjunkturer og samfundsmæssige forhold. Det virker åbenlyst, men et hurtigt overblik over antallet af 'skuffeprojekter' i landets kommuner vil formentlig vise, at planlægningen mange gange påvirkes af andre faktorer end de, som falder ind i ovennævnte kategorier. Jain perspektiverede sine tanker og metoder gennem en kort gennemgang af planen for Portlands udvikling. Flere steder var der ligheder med de metoder, vi benytter i Danmark, men der var også inspiration til nye tilgange og arbejdsmetoder.

Vi skal lære og ikke sælge på byplanmødet

Vinduet til verden blev på det 61. byplanmøde ikke åbnet på vid gab, men nærmere sat på klem. Arun Jain gav tilhørerne en mulighed for at stå på den anden side af vinduet og se ind på dansk planlægning og forholdet til internationale problematikker. Forelæsningsen gav således et glimt af, hvad verden har at tilbyde os frem for de indlæg, som fokuserede på, hvad vi har at tilbyde (læs: sælge til) verden. I det faglige forum, som byplanmødet er, er det første langt mere interessant end det sidste.

Mads Tenney Jordan, Arkitekt maa,
partner Møller & Grønberg

RATIONALITET OG FØLELSER I PLANLÆGNINGEN

Med to eksempler diskuteres, hvorvidt den fysiske planlægning kan blive en del af beslutningsgrundlaget, når det næste årtis store sektorbeslutninger skal træffes i velfærdsamfundets nye geografi.

Af Ole Damsgård

Den nye geografi

Velfærdssamfundet står overfor meget store udfordringer, som nødvendiggør omstruktureringer, øget prioritering og i visse tilfælde forringelser i serviceniveau. Disse omstruktureringer betyder i mange tilfælde en centralisering og dermed dårligere transportmæssig tilgængelighed for dele af befolkningen til forskellige former for offentlig service. Omvendt betyder centraliseringen også nye offentlige investeringer i milliardklassen, som kan resultere i ny bymæssig udvikling.

Velfærdssamfundets omstrukturering har eller burde derfor have stor interesse set fra et planlægningsmæssigt synspunkt. Desværre er det langt fra altid tilfældet.

Delmøde D (om velfærdens nye geografi) demonstrerede dette med stor tydelighed med to eksempler, det ene om skolestruktur, det andet om sygehusplacering.

Skolestrukturen i Hjørring, en god proces

Processen om skolestrukturen i Hjørring Kommune blev fremlagt som en vellykket proces. En vigtig forudsætning for processen var, at der var en bred politisk enighed på tværs af partierne i byrådet om målet før processen med borgerinddragelse gik i gang, og at denne enighed holdt undervejs i processen. Ud over at selve processen som sådan var velplanlagt, var tilvejebringelsen af et tilstrækkeligt gennearbejdet faktagrundlag før beslutningsprocessen gik i gang en anden vigtig forudsætning.

Ved den endelige beslutning blev 27 skoler reduceret til 10 nye skoleenheder, men med 15 undervisningssteder. I beslutningsgrundlaget indgik overvejelser om kommunens fremtidige bystruktur, sådan at de skoler, som overlever, er beliggende i byer eller landsbyer, som man forudser vil være bæredygtige byenheder i fremtiden.

Et andet element i beslutningen omfatter selve afviklingsprocessen inklusive midlertidige løsninger. For eksempel fortsætter fem skoler indtil videre som filialskoler, og der åbnes op for, at private skoler kan leje sig ind i de nedlagte kommuneskoler og på sigt overtage disse. Omvendt betyder dette, at de planlagte besparelser på det kommunale budget først slår fuldt igennem på længere sigt.

Ved den efterfølgende diskussion i delmødet blev spørgsmålet rejst, hvorfor disse vigtige ændringer, som også har betydning for den fremtidige udvikling af bymønstret, ikke indgik i kommuneplanprocessen. Én af forklaringerne var, at man indenfor 'de andre sektorer' ikke ønsker at lade sig binde af planprocessens formelle dokumenter. En anden forklaring gik på, at kommuneplanstrategien og kommuneplanen langt fra i alle kommuner betragtes som vigtige og strategiske dokumenter for kommunens udvikling.

Sygehusets placering, et ringe forløb

Det andet eksempel, som blev præsenteret, handlede om lokalisering af Det Nye HOSPITAL i Vest i Gødstrup ved Herning, og blev

på delmødet fremstillet som en ikke vellykket beslutningsproces. Historien blev landskendt blandt andet fordi, den også endte med at blive til et landspolitisk spørgsmål. Udgangspunktet var den forrige regerings beslutning om at etablere fem nye supersygehuse, ét i hver region, men med den præmis, at hver region skal udarbejde forslag til, hvor de nye supersygehuse skal placeres, og hvilke sygehuse, der skal nedlægges.

I Region Midtjylland når man frem til to alternativer, Holstebro eller Herning. Her er der tale om to stærke centre, som tidligere var hovedbyer i hver sin egn. Regionsrådet er dybt splittet allerede før processen går i gang, og kun et meget snævert flertal ender med at beslutte sig for Herning.

Før beslutningsprocessen med inddragelse af regionens borgere går i gang, foreligger der ingen overordnet strategi for, hvordan processen skal forløbe. Der er heller ikke noget gennearbejdet beslutningsgrundlag, som omfatter alle de aspekter, som inddrages under den offentlige debat. Grundlaget korrigeres og suppleres undervejs og giver kritikerne af Herning-løsningen mange

muligheder for at så tvivl om beslutningstagernes hæderlighed.

De lokale og regionale medier bliver vigtige aktører i processen, og der drives systematisk hetz mod enkeltpersoner i regionsrådet både fra pressens side og fra forskellige grupperinger i regionen. Borgermøderne fungerer dårligt eller slet ikke i de områder, som står til at miste sit lokale sygehus. Selvom man ender med en, efter oplægsholderens mening, teknisk set optimal løsning, får man aldrig kommunikeret de væsentligste argumenter for beslutningen ud til offentligheden.

Den teknisk set optimale løsning består for det første i, at det nye supersygehus bliver placeret (vej-)transportmæssigt rigtigt i forhold til flertallet af regionens borgere. For det andet sikrer man sig en kæmpe statslig investering til regionen, som åbner muligheden for at forbedre sygehuskvaliteten væsentligt og langsigtet i forhold til, hvad de eksisterende sygehuse i regionen kan.

I den efterfølgende diskussion på delmødet bliver spørgsmålet om relationen til den fysiske funktio-

nelle planlægning igen rejst. Der er tale om flere tusinde arbejdspladser, og måske ligeså mange nye boliger i tilknytning til det nye sygehus, der bliver placeret udenfor Herning i et område, som ikke på forhånd er udpeget til større bymæssig udvikling. Dernæst er der tale om en servicefunktion, som skal betjene en hel regions befolkning. Dette må være et oplagt spørgsmål for den regionale udviklingsplan og er måske endda et landsplanmæssigt spørgsmål, men ingen af disse planinstrumenter bliver bragt i spil i beslutningsprocessen.

Videre peges der under debatten i delmødet på, at centraliseringen af sygehussektoren efterlader tomme bygninger og funktionstømte bycentre i andre dele af regionen. Her må man blot konstatere, at dette er et eksempel på, hvordan omstrukturering og centralisering indenfor en sektor alene besluttet ud fra denne sektors egen logik, uden hensyn til konsekvenserne for andre sektorer og for helheden. Spørgsmålet er om fremtidens vigtige velfærdsmæssige omstruktureringer skal foregå lige så planløst?

Ole Damsgaard, direktør i Nordregio

FORTSAT KRITISK MASSE

Måske var der lidt for få kalorier i foredragene, men det er altid hyggeligt at mødes igen. Men kan vi justere på mødeformen, så den måske bliver mere messeagtig?

Af Mikkel Henriques

Økonomisk krise, ressourcekrise, klimakrise, grøn økonomi. Emner som står højt på den nye miljøministers dagsorden. Det internationale udsyn er en grundlæggende forudsætning. Både for at forstå og for at bidrage til løsningen af disse kriser. Derfor virkede det helt perfekt at deltage i årets byplanmøde med titlen "Vinduer til verden". Jeg hørte imidlertid ikke mange af de faglige indlæg torsdag formiddag og fredag formiddag. Med en ny regering får centraladministrationen lidt ekstra travlt. Det ramte desværre noget af min deltagelse i årets byplanmøde.

Først må jeg udtrykke den store glæde og energi det giver at deltage i byplanmødet. Det starter allerede i lufthavne og på togstationer landet over. Folk mødes på tværs af organisationer og falder straks i snak. Man tager pulsen. Hvordan står det til hos jer? Hvordan går det med økonomien, kommunen og byggeriet? Fortsatte omstruktureringer, men stemningen er bedre end den har været i flere år. Igen i år er der en fornemmelse af en kritisk masse af deltagere. Ca. 600 deltagere i år kan jeg forstå. 25 % politikere – men dem fik jeg desværre ikke mulighed for at tale med i år. Det er som sædvanligt lidt af en skam. Det er ligesom en usynlig linje igennem forsamlingen, som kun sjældent bliver overtrådt. Det gælder også i debatterne til delmøderne.

Formiddagens hovedforedrag var så vidt jeg kunne høre på forskellige folks bemærkninger ikke helt i top på det faglige niveau. Ikke nok kalorier. Sådan synes jeg nu det har været til byplanmødet før. Jeg tænker, at det skyldes hensigten om at ramme både fagfolk og politikere. Men politikere skal jo også udfordres. Og nogle af dem er jo ganske godt rustet til faglig debat.

For få kalorier

Det udsendte temanummer af Byplan Nyt havde efter min egen mening heller ikke rigtigt kalorier nok. Man spørger Dansk Industri om lokaliseringspræferencer, og man får helt klassisk at vide, at kommunerne skal "være langt mere serviceorienterede og fokusere meget mere på, at ting skal kunne lade sig gøre". Man stiller miljøstyrelsen spørgsmål om lokalisering og arealanvendelse og får svar, som man næsten også kunne have læst i Håndbog om Miljø og Planlægning fra 2004. Samlet set er det jo ikke forældede budskaber – men er vi ikke nået lidt længere i debatten... og skulle vi i så fald ikke fokusere på, hvorfor vi ikke er nået længere. Det krones af en gengivelse af DI's opgørelse over erhvervsklima i kommunerne. Der gives karakterer for en række kriterier som f.eks. kommunal sagsbehandling, fysisk planlægning og skatter mv. Men jeg tænker straks... hvilken fysisk planlægning gives der gode point for, og er

der mon sammenhæng mellem ranglisten og de faktiske resultater i form af tiltrukne arbejdspladser. Ikke et ord – ikke et spørgsmål i artiklen.

At planlægge for uvished

Jeg deltog i delmødet: Planning for Uncertainty. Byplanmødets internationale indslag. Det var i sig selv forfriskende med lidt udenlandsk. Arun Jain er arkitekt og rådgiver fra Portland, USA.

Med velvalgte og tankevækkende one-liners og væsentlige kommentarer til planlægningens evige spøgelse – den ukendte fremtid – var der her god valuta for pengene. Jain stillede relevante spørgsmål som: "hvis du ikke kender fremtiden – hvilken by ville du så have under alle omstændigheder?" og "behøver forbedring altid at handle om vækst?". Jain anbefalede os at handle ud fra grundige analyser frem for mavefølelsen, og et af hans væsentlige budskaber var samtidig, at analyser og plangrundlag ikke må ophøjes til en fastlåst position, men bør anskues som et intelligent udgangspunkt for dialog med de øvrige aktører. Analyserne var også ganske interessante i sig selv. Han præsenterede bl.a. en analyse af steder med potentiale for planlægning med markedsbaseret fremdrift. En metode der var baseret på at aflæse byens liv, dens strømme, attraktioner og forbindelser. Hans slides kan i øvrigt ses på

byplanlab.dk. En skam at oplægget ikke også blev filmet.

Og hermed en kort kommentar omkring mødets form. Der er så mange ressourcer til stede i form af deltagerne. Disse ressourcer sættes fri i pauserne, men de bliver ikke rigtigt udnyttet indenfor rammerne af det faglige program. Jeg tænker derfor igen i år, at jeg kunne have brugt en mere messe-lignende organisering af mødet. Mere valgfrihed, interaktion, fleksibilitet og mulighed for at tale sammen med kollegaer fra nær og fjern. Måske kunne man nøjes med et enkelt obligatorisk oplæg ved ankomsten om formiddagen, måske kunne hele eftermiddagen være lidt mere fri med oplæg på forskellige scener og boder med interessant viden fra landets universiteter og konsulenter.

Der har nu været afholdt 61 byplanmøder, og der er fortsat er kritisk masse til stede hvert år. Bør der ændres på formularen bag denne succes – måske ikke. Jeg håber under alle omstændigheder, at jeg er heldig at komme af sted igen næste år. Det giver mig energi og styrker min faglige identitet. Det er jo heller ikke at kimse af.

Mikkel Suel Henriques,
projektleder i Naturstyrelsen

Foto: Emil Hubbard

KAN VI FÅ MERE UD AF MINDRE?

Kan de mange forskellige planlæggere finde vej til de ubesvarede spørgsmål i de usikre tider og dermed gøre fremtiden lysere?

Af Emma Lorenzen

Nordkrafts enorme foyer og de knap 600 forsamlede planlæggere, er første indtryk af Byplanmødet 2011. For mig blev det et møde med en verden, som jeg stadig kun er på vej ind i, et møde med fremtiden. Fremtiden for Danmark, fremtiden for planlægningen, fremtiden for planlæggerstanden, herunder arkitektstanden, og derfor også min egen fremtid i faget. (Jeg er studerende, har gået på Arkitektskolen i Aarhus, hvor jeg tog min bachelor på det nu hedengangne Institut for By og Landskab i 2010. Flyttede sidste år til København og har nu fulgt undervisningen på LIFE's Landskabsarkitektuddannelse i et år.)

Velkomsten til Byplanmødet byder på seks korte faglige oplæg i ord, der alle redegør for, hvordan problemerne tårner sig op for Danmark i fremtiden. De dystre fremtidsudsigter kalder på løsninger, og det står klart, at det er dem vi må diskutere. Endnu mere klart er det, at det er den fremtid og virkelighed, som jeg og min generation af planlæggere skal agere i. Væk er opsvinget, væk er de økonomiske jubeltider. Jeg gætter på

at mange planlæggere, tilstede ved Byplanmødet, sad i samme situation i deres første år på arbejdsmarkedet i 80'erne.

Roller som planlægger er essentiel, og især i det økonomiske klima som vi har nu. Hvilken vej vi vælger i de kommende år er afgørende. Noget af det, der på Byplanmødet især illustrerer den nødvendighed, er oplægget af Arun Jain, chefplanlægger i Portland (US)

Vores verden er yderst kompleks, og de modeller vi hidtil har brugt til f.eks. at fremskrive befolkningsudviklingen og planlægge herefter, er nu sat ud af kraft. Vi må derfor i fremtiden have en høj tolerancetærskel for usikkerheder. Vi lever i en vækstororienteret verden, og det er derfor kun naturligt at planlægning, også har været bundet op på vækst. Men hvad så når der ikke er vækst? Hvad er plan B? Den tid er ovre, hvor vi kan forme og planlægge fremtiden. Vi må forsøge at agere i forhold til de forandringer, der uundgåeligt opstår og søge at skabe udviklingsmetoder, der kan

favne ændringerne og trække de positive tendenser ud af tiden, bygge videre på dem og lade dem bøje i nye positive retninger.

Byplanmødet har for mig stillet mange væsentlige spørgsmål. Hvem er fremtidens planlæggere egentlig? Hvordan ser vi ud, og hvordan griber vi planlægningen an? Hvilken betydning kommer planlægning til at have i fremtiden?

Heller ikke til bords med erfarne planchefer, kommunaldirektører, planlæggere, konsulenter, politikere osv. får jeg det klare, entydige svar på, hvem planlæggeren egentlig er. For mig at se er vi diffuse størrelser. Vores baggrunde er forskellige, nogle er topspecialiserede, andre er brede generalister.

Diskussionerne handler om meget andet end byer, og dét, som jeg forestiller mig, at planlægning er. Systemet, kommunikation, lovgivning. Alle er dog enige om, at der er plads til forbedringer. Vi vil alle gerne bidrage til at gøre vores land og vores byer bedre at leve i.

Har igennem to dages Byplanmøde fået lov at observere Plandanmark. Jeg er indtil nu blevet undervist i planlægning, urban design, arkitektur, landskabsarkitektur. Det er det, jeg ved noget om.

Nu har jeg også fået et indtryk af planlæggeren, planlæggerens identitet og den danske planlæggertradition. Jeg har en begejstring for mit fag, og det håber jeg at tage med mig i mit arbejdsliv. Og interessant bliver det, for Fremtidens vilkår kræver omstilling. Men måske kan vi se det som en fordel, at de økonomisk fede tider er forbi, og at vi, som den nye generation af arkitekter og planlæggere, er tvunget til at få mere ud af mindre. Som sagt kan vi ikke forudsige fremtiden, kun agere i nutiden. En dag af gangen.

Jeg kan hermed sige på gensyn til mine fremtidige planlægger-kolleger. Vi ses derude i Plandanmark – og nok også til Byplanmødet igen.

Emma Lorenzen, stud.hort.arch.,
studentermedhjælp hos Byrejsen.dk

BÆREDYGTIG BYUDVIKLINGS- PROCES I VIBORG

Viborg Kommune har i samarbejde med Møller & Grønborg og Rambøll udviklet en bæredygtig plan for byudvikling i det sydlige Viborg. Planen indeholder en række miljømæssigt og socialt bæredygtige elementer, men også processen og samarbejdet har vist sig at være bæredygtigt.

Af Mads Tenney Jordan

Skab en overordnet strukturplan for et ca. 200 ha stort område mellem Sønder sø og Vedsø syd for Viborg. Sådant lød opgaven for et område, som i fremtiden skal indeholde ca. 1.400 boliger samt – i mindre omfang – institutioner og erhverv. I et område med store landskabelige kvaliteter, hvor søer, eng- og højdedrag på samme tid udgør et byudviklingsmæssigt potentiale og en udfordring, har der gennem processen været stort fokus på landskabet, naturen, det rekreative og bæredygtigheden.

Bæredygtigheden kommer blandt andet til udtryk i planen med klassiske dyder som stor tæthed i bebyggelsen i forhold til traditionelle boligområder, åben regnvandshåndtering og optimering af

forholdene for kollektiv trafik og bløde trafikanter. En banesti løber tværs gennem området og kommer til at fungere som en central nerve i området, både som vigtig forbindelse til området og som skolesti. Stien understøtter samtidig området som adgang til sundhedsfremmende aktiviteter via et rekreativt landskab, der samler transport, sport, rekreativitet og ophold. Herudover indeholder planen en række andre bæredygtige tiltag, hvoraf det måske mest væsentlige har været at udelade et mindre område, der var udlagt som perspektivområde i kommuneplanen. Området er svært tilgængeligt trafikalt og forsyningsmæssigt, og rummer væsentlige arkæologiske spor. Nogle gange er det vigtigste ikke, hvor man bygger, men hvor man ikke bygger.

Skitsering i Arbejdsgruppen

Samarbejdet

Planen er udarbejdet i et samarbejde mellem Viborg Kommune, Møller & Grønborg og Rambøll. Kommunen har taget aktivt del i udarbejdelsen af planen og har fungeret som en integreret del af arbejdsgruppen.

Program for projektet er udarbejdet i oktober 2010, og planen sendt i offentlig høring i juli 2011. I løbet af de 9 måneder, hvor projektet er blevet udarbejdet, har der hele tiden været tæt kontakt mellem rådgiver og kommune gennem møder, workshops og skitsering.

Før Viborg Kommune valgte rådgiver, etablerede kommunen en faglig bred ressourcegruppe, som arbejdsgruppen kunne 'prøve planen af på' gennem tre workshops. Fokus bevægede sig gennem processen fra vision til detalje, og det gav de enkelte personer i ressourcegruppen mulighed for både at drømme stort og få modspil til de fagspecifikke kæpheste i et bredt forum. Workshopmetoderne varierede fra 'byplanspil' og vandringer i området til diskussion af forskellige forslag til byplanmodeller udarbejdet af arbejdsgruppen. Ressourcegruppen har bidraget med faglige vurderinger fra områderne: Sundhed, natur, vand, trafik, forsyning/energi, byggeri, virksomhedsmiljø, daginstitutioner, skolestruktur, ældreområdet, arkæologi og kulturhistorie.

Faglige eksperter høres traditionelt enkeltvis, hvorefter de efterfølgende sender et skriftligt svar uden at få modspil fra andre faggrupper. I dette samarbejde blev en række forskellige fag-

ligheder inddraget tidligt i forløbet, og det har betydet, at alle har medvirket til planen fra begyndelsen i stedet for blot at kommentere på en plan, der er udarbejdet af en ekstern konsulent. Hermed er opgaven blevet løst mere visionært og med bedre udnyttelse af ressourcerne.

Interviews

Museumschef Henning Ringgaard Lauridsen fremhæver om den tidlige involvering og muligheden for at benytte kulturarven som ressource:

"Museet er normalt involveret i kommune- og lokalplanlægningen på eget initiativ eller som en del af forhøringen særligt i forhold til arkæologiske fund mv. I arbejdet med strukturplanen er vi derimod blevet inviteret som en ekspertise for at give planen indhold, hvilket er en mere konstruktiv måde at blive inddraget på. Vi ser gerne, at man i større omfang bruger kulturarven som en aktiv ressource i planlægningen og ikke som noget, der er 'i vejen' for den moderne byudvikling. At bruge kulturarven aktivt kan selvfølgelig være med til at forme den fysiske plan, men det kan også være med til at give områdets fremtidige beboere en identitet via gode historier om det landskab og nærmiljø, de bosætter sig i. Hvis man formidler kulturarvens kvaliteter rigtigt, synes de fleste mennesker, at det er interessant at lære noget om de spor, tidligere beboere i området har sat i landskabet."

"Den tidlige involvering har for eksempel betydet, at planen i høj grad er formet af områdets gamle forbindelseslinjer. Den gamle banesti, som løber

øst-vest gennem området, har hele tiden været et strukturerende element i planen, men at den gamle nord-sydgående sti, som forbinder Skaber Mølle med Sønder Mølle, er så fremtrædende, som den er, kan nok tilskrives museets tidlige involvering. Jeg synes, det er vigtigt, at de gamle vejforbindelser også er synlige i en ny bydel. Det får bydelen til at 'hænge fast' ikke bare i historien, men også i den fysiske kontekst, fordi de gamle veje rent faktisk fører et interessant sted hen. Og der har min medvirken måske været en lille øjenåbner for, at de rekreative kvaliteter, som for mange er synonym med natur, også kan være kultur og historie."

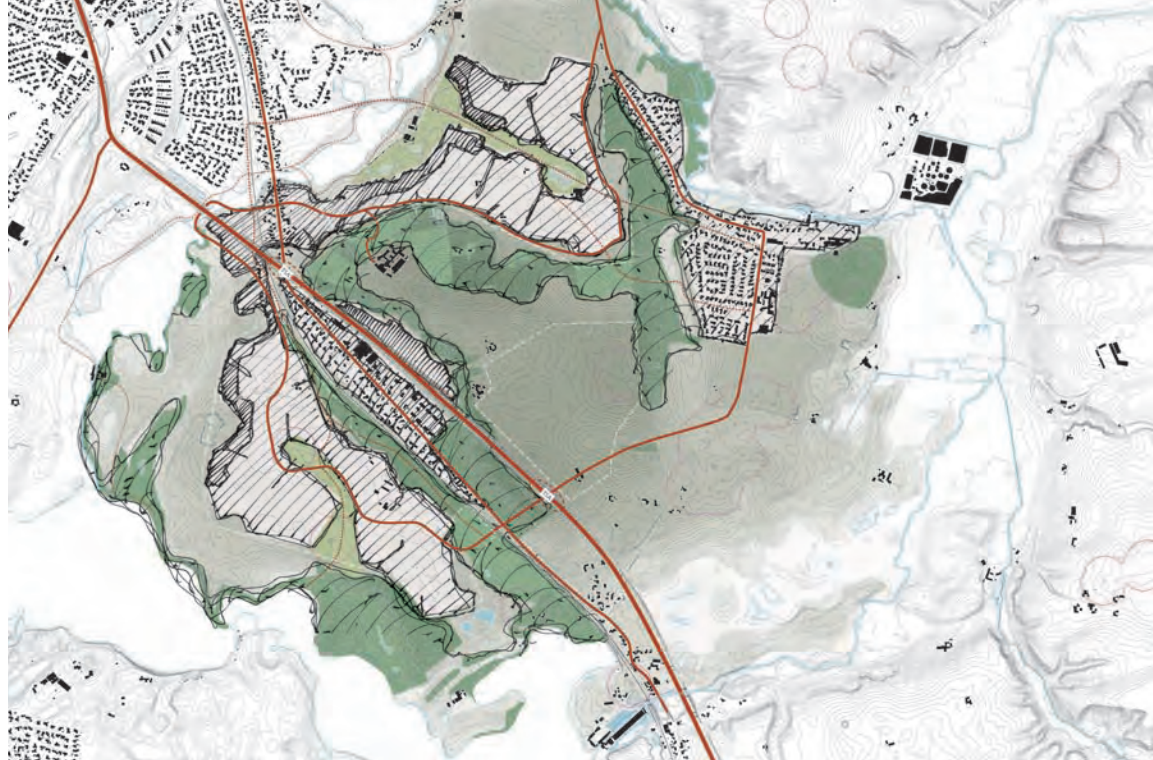
Strategisk leder i Sundhed og Omsorg, Vibeke Boje:

"Først tænkte jeg: Hvad skal jeg overhovedet i den arbejdsgruppe? Jeg ved jo knap nok, hvad en strukturplan er. Jeg valgte at prioritere opgaven og opdagede hurtigt, at jeg havde en vigtig rolle at bidrage med i det tværfaglige samarbejde."

"Min faglighed omkring at skabe plads til mennesker blev hørt og brugt konstruktivt i arbejdet. F.eks. er planlæggerne blevet mere opmærksomme på, at der også skal være plads til ikke-planlagte aktiviteter – et hjørne, hvor de unge kan kysse, hvor de ældre kan observere osv."

"Samtidig gav det mig et kick, at mine idéer blev visualiseret. Det gjorde det mere levende for mig at forestille mig, hvor et eventuelt plejecenter kan ligge og mulighederne heri."

"Jeg er glad for, at man huskede at høre og inddrage det sociale område tidligt i processen. Det

Skitse fra processen

var dejligt at se, at vores bidrag blev brugt aktivt og var med til at forme planen. Det har været lærerigt og gav mange gode input – og så var det befriende at få lov til at drømme lidt – at give plads til en proces, hvor vi hæver os op fra daglig administration."

Planchef Karl Johan Legaard Jensen fremhæver processen – både internt og eksternt – som en af de mest spændende ting i projektet:

"Internt har vi opnået en bred faglig forankring af planen og en helhedstænkning fra start, på tværs af faglige interesser. Vi har dermed skabt grobund for at udvikle nye metoder for planlægningen og integrere emner som f.eks. sundhed, arkæologi,

trafikanalyser, vandhåndtering på et meget tidligt tidspunkt."

"Samarbejdet med konsulenterne har fungeret rigtig godt. I perioder arbejdede to medarbejdere fysisk sammen med konsulenterne om skitsering. Det har givet et stort ejerskab til planen og har samtidig fungeret som kompetenceudvikling."

"Min vurdering er, at dette samarbejde mellem offentlige og private parter er langt mere effektivt end blot at lade en konsulent løse opgaven. Vi har suppleret hinanden med forskellig indgangsvinkel og viden og har sammen skabt et meget gennemarbejdet produkt med et relativt lavt ressourceforbrug."

”Det tætte samarbejde mellem offentlige og private parter har desuden den fordel, at vi løbende har kunnet afstemme forventningerne til planens indhold. Vi har på den måde sparet mange ressourcer. Det tætte samarbejde har medvirket til, at vi i dag står med et produkt, der både er robust i det overordnede greb og er let at komme videre fra.”

”I en tid med finanskriser og en generelt lidt tilbageholdende stemning er det vigtigt at skabe gejst og udvikling. Det har strukturplanen skabt – både i forvaltningen og i forhold til omverdenen.”

Anbefalinger

Processen og inddragelsen af ressourcegruppen har altså haft store fordele i form af den brede faglige forankring af planen. Yderligere har processen skabt et stort ejerskab til planen på tværs

af forvaltninger, hvilket fremadrettet bør gøre detalplanlægningen lettere.

Kigger man særskilt på det tætte samarbejde mellem rådgiver og kommune har fordelene blandt andet været den tætte kontakt til det politiske system samt en løbende afstemning af forventningerne til planen, som i sidste ende har betydet en mere effektiv arbejdsindsats.

De vigtigste erfaringer fra processen kan sammenfattes i 5 anbefalinger

1. Lav et program – og få det politisk behandlet. Programmet skaber et solidt grundlag for arbejdet i arbejdsgruppen og er et godt redskab til at sikre afstemning i forhold til de politiske forventninger.
2. Skab et tæt samarbejde mellem kommune

og rådgiver, så forventninger afstemmes løbende. Det giver et produkt, der er lettere at implementere senere.

3. Brug tid på at tilrettelægge processen. Intense workshops flytter projektet hurtigt.
4. Sørg for, at de personer som involveres i ressourcegruppen har mandat til at udtale sig og definer deres rolle tydeligt fra start. Det giver workshoppene større indhold og gør processen mere smidig.
5. Stor mødeaktivitet er ofte ineffektivt, lad derfor ikke møderne gå op i snak. Skitsér sammen i arbejdsgruppen og benyt skitsering til at skabe et tæt samarbejde i arbejdsgruppen. Det giver ejerskab og fælles forståelse af opgaven.

Af Mads Tenney Jordan, Arkitekt maa, projektleder på projektet

Strukturplanen arbejder bevidst med en tættere by med mindre private grunde og større fælles landskaber

BYPLANFAMILIEN SKIFTER ANSIGT

Byplanlaboratoriet har undersøgt, hvilke kvalifikationer dagens unge planlæggere har, hvordan deres kvalifikationer svarer til de opgaver, der skal løses, og hvor langt generationsskiftet er.

Af Vibeke Meyling

Mange arkitekter har været bekymrede for, at arkitekterne var på vej ud af planlæggerfaget, og en del planchefer har sagt, at det er svært at få kvalificerede unge planlæggere.

I Danmark findes der ikke en egentlig planlæggeruddannelse, som det f.eks. er tilfældet i England. Planlægger er noget man kan blive af interesse og via erfaring og efteruddannelse. Planlægning er en erfaringsbaseret kompetence, og de uddannelser der i dag – målrettet eller mindre målrettet uddanner til planlæggerstillinger, er derfor heller ikke skræddersyet til et veldefineret fag. Derudover er det samlede uddannelsesstilbud for kommende planlæggere fragmenteret og uoverskueligt. Hver skole eller hvert institut har sit eget indhold. Man kan hævde, at der er brug for mangfoldigheden, trods faren for fragmentering og uoverskuelighed. Spørgsmålet er imidlertid,

om de uddannelser, som kommunerne rekrutterer planlæggere fra, i fremtiden burde dele enkelte grundlæggende kvalitetskrav, eller om de enkelte uddannelser i det mindste burde have en klar profil, til gavn for planlæggerfaget.

I undersøgelsen har vi imidlertid afholdt os fra at vurdere uddannelserne. Vi har screenet de mest oplagte uddannelsers læringsmål i forhold til planfaglige kompetencer. Undersøgelsen viser, at de udvalgte uddannelser samlet set dækker alle de kompetencer, som kommunerne efterspørger ifølge vores undersøgelse. Men det skal understreges, at denne undersøgelse på ingen måde er kvalitativ, ligesom vi heller ikke har et overblik over, hvor mange kandidater, der kommer fra hver uddannelse, og hvordan forholdet er mellem udbud og efterspørgsel.

Vi har undersøgt, hvem der i dag arbejder med planlægning i landets 98 kommuner. Vi har ringet kommunerne op og har spurgt, hvor mange de er, hvilken uddannelse de har, og hvilken alder de har.

Generationsskiftet er godt i gang

Vi har afgrænset planlæggerfeltet til dem, der arbejder med lokalplan, kommuneplan og planstrategi, og vi har afgrænset faggrupperne til 4 hovedkategorier: Arkitekter, teknisk baggrund, samfundsfaglige og økonomer/jurister.

Aldersgrupperne har vi afgrænset til tre grupper: Under 35 år, mellem 35 og 55 år og over 55 år. Vi har en svarprocent på ca 90 svarende til mere end 650 planlæggere.

En væsentlig del af undersøgelsen har været at afdække generationsskiftet. Som det kan ses af fig 1 er generationsskiftet godt i gang. Gruppen under 35 år er større end dem over 55.

Når vi ser på planlæggernes uddannelser, er det tydeligt, som det fremgår af fig. 2, at de fysiske

planlæggere dominerer billedet, og at arkitekterne alene udgør over halvdelen. Men når man kombinerer faggrupper med aldersgrupper, ser man en tydelig tendens til, at arkitekternes dominans er for nedadgående, mens de tekniske og samfundsfaglige uddannelser stiger nogenlunde parallelt. (se fig. 3) Men der er store regionale forskelle. De samfundsfagliges vej ind i planlæggerfaget, ses kun på Sjælland. På Fyn og Jylland er der til gengæld en tendens til, at de tekniske uddannelser er begyndt at gå ind på arkitekternes område. Denne tendens er mest ekstrem i region

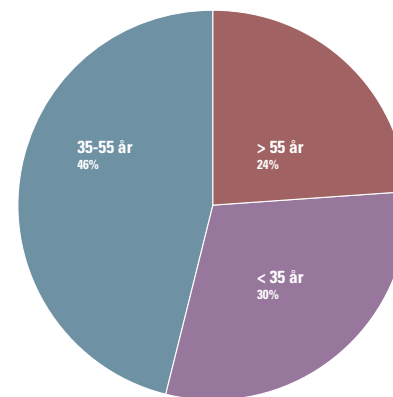
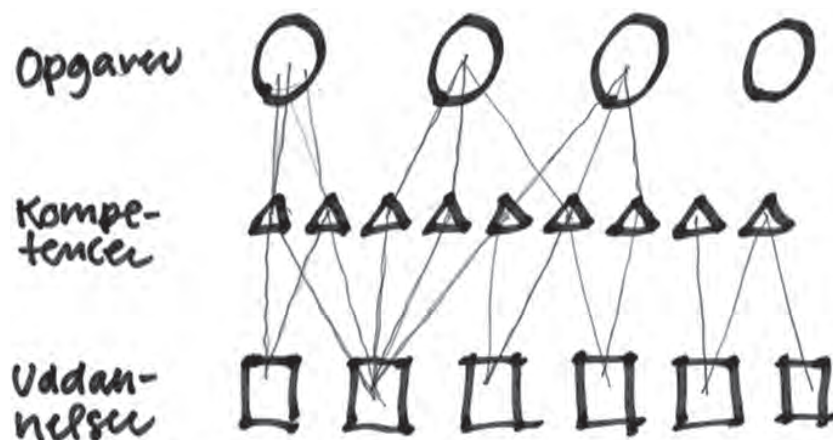

Fig. 1: Generationsskiftet er godt i gang.

Hvordan matcher de nyuddannede planlæggeres kompetencer kommunernes opgaver?

Nordjylland, hvor 66 % af yngre planlæggere under 35 år har en teknisk uddannelse, mens kun 20 % har en arkitektuddannelse. Det er oplagt at gætte på, at det er de nye uddannelser fra Aalborg, der her præger billedet.

Arkitekter kan ikke undværes - men...

For at finde ud af hvilke kompetencer en kommunal byplanlægger skal besidde i dag, har vi interviewet udvalgte planchefer og ældre planlæggere. Desuden har vi via planchefforeningen indhentet skriftlige svar fra en mindre gruppe af planchefer.

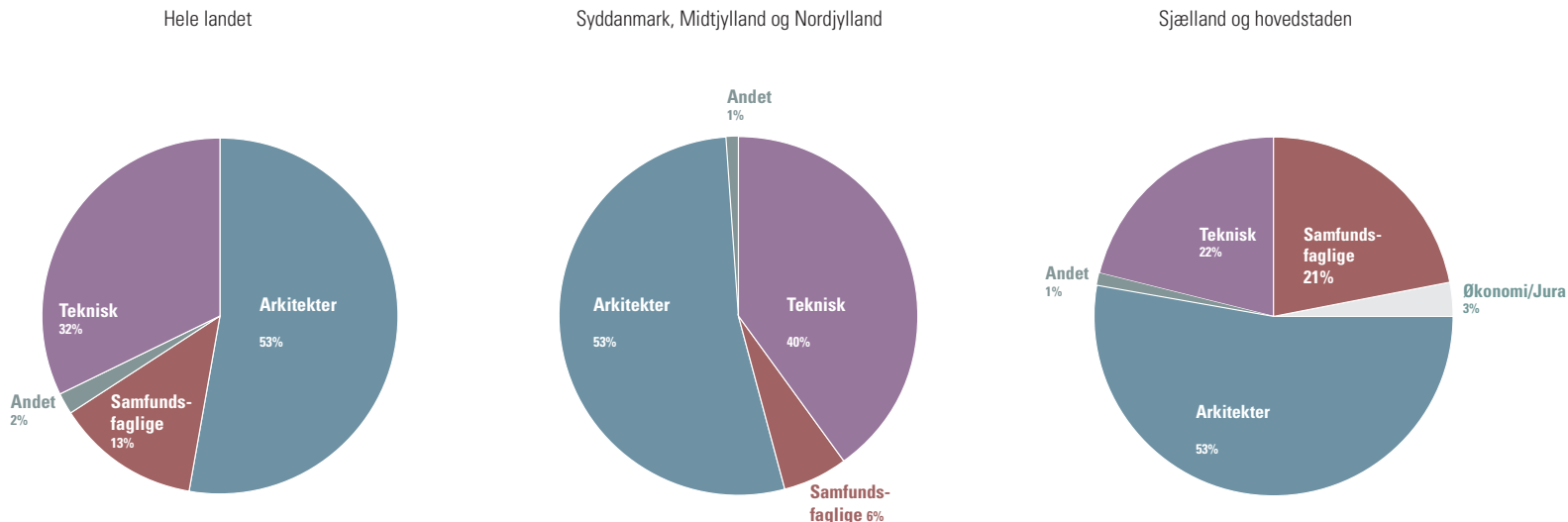

Fig. 2: Planlæggerne fordelt på fagrupperne

De fleste planchefer er enige om, at det ikke er muligt at undvære arkitektfaglige kompetencer i et planteam, da der er behov for rumlig forståelse. Dette er ikke nødvendigvis med henblik på direkte at tegne og udforme, men for at kunne sidde med ved bordet i arbejdet med konsulenter. Hvis du som planlægger ikke selv har tegnet og udformet, har du ikke tilstrækkelig arkitektfaglig kompetence til at kunne vurdere andres forslag. Ifølge de interviewede planchefer er de unge fra arkitektskolerne dygtige i forhold til det rumlige og fysiske.

En planchef fra en større kommune mener imidlertid ikke, at det er nødvendigt med rumlig forståelse i en kommuneplanafdeling. Her har man brug for folk med samfundsinteresse og samfunds-faglig forståelse, hvilket efter planchefens mening ikke er de unge arkitekters stærke side.

Undervejs i undersøgelsen har flere dog understreget, at det er nødvendigt med medarbejdere med rumlig forståelse, men at de to arkitektskoler ikke formår at løfte opgaven at uddanne kandidater med de kompetencer, som kommunerne udover rumlig forståelse også efterspørger. Heroverfor fremhæver ét af de skriftlige svar fra en planchef, at man netop har ansat en nyuddannet arkitekt, og har fået præcis de kvalifikationer man efterspurgte.

Udover at der i et planteam skal være en grundstamme af medarbejdere, der har en rumlig forståelse, så fremhæves bl.a. følgende kompetencer som vigtige:

- Kendskab til det politiske system og lovgivningen
- Projektledelse og processtyring -

- Skriftlig, mundtlig og visuel kommunikation.

Hvad er *ikke* de unge planlæggeres stærke sider

Det, som de unge planlæggere er mindre gode til, varierer selvfølgelig fra person til person, fra job til job og fra kommune til kommune. Men overordnet er det, der går igen, manglende planlovs-kompetencer, manglende viden om lokalplan- og

“Det handler også om, at forstå ens egen rolle. Nogle af mine medarbejdere har svært ved at se sig selv som myndighed og føler sig trådt på, når politikerne trumfer deres faglighed.” (Planchef)

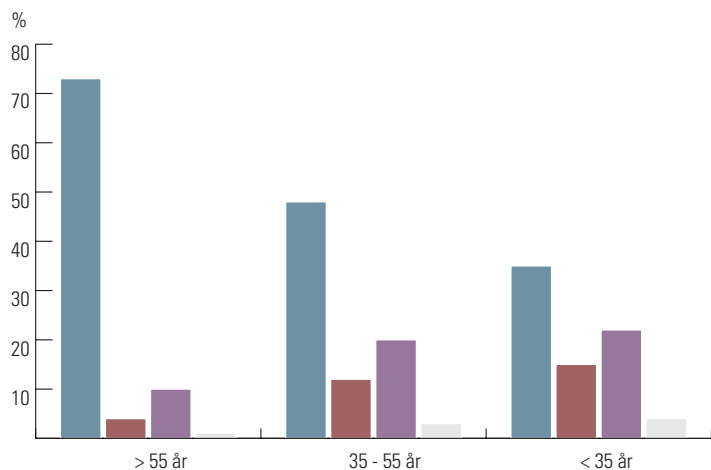

Fig. 3: Arkitekternes dominans er på vej ned, mens de tekniske og samfundsfaglige uddannelser stiger nogenlunde parallelt.

*“Vi oplever at de nyuddannede arkitekter har for meget fokus på det kunstneriske og kreative og ikke er godt nok rustet til det kommunale system. Dette medfører desværre, at de bliver sorteret fra allerede inden ansættelsessamtalerne. Konsekvensen af dette er manglende arkitektoniske indfald.”
(Ældre planlægger)*

kommuneplanudarbejdelse, projektledelse og projektstyring og evnen til skriftlig kommunikation. Derudover savnes også basal samfundsforståelse især hos de planlæggere, der ikke har en samfundsfaglig baggrund. Generelt har de unge planlæggere svært ved at se sig selv som myndighed og forstår ikke vigtigheden af lovgivningen.

De unges stærke sider

Flere ældre planmedarbejdere giver udtryk for, at de synes, de unge er dygtige og nævner, at de er dygtigere end de selv var, da de var nyuddannede.

Generelt fremhæver de kompetencer, som ikke er specifikt planfaglige, men som dog er vigtige – så som kommunikative, kreative evner og IT-kompetencer. Mange af de ældre planlæggere roser de yngre planlæggere for deres store gåpåmod og for at være gode til at tilegne sig ny viden. Des-

uden nævnes, at de er gode til at se muligheder inden for lovens rammer, og at de har en nysgerrighed i forhold til plansystemet.

Både fra yngre og ældre medarbejdere erfarer vi, at nyuddannede fra Aalborg Universitet fra Urban Planning (måske især fra Plan & Miljø) i de senere år har haft let ved at få arbejde, og at man i kommunerne sætter pris på deres lokalplankompetencer.

Hvad oplever de unge planlæggere

For at finde ud af, hvad de unge har oplevet i over-

“En hæmsko for de unge er, at de ikke forstår, hvad det er, de ikke forstår!” (Planchef)

gangen fra studie til arbejdsliv i en kommune har vi afholdt tre fokusgruppeinterviews og tre telefoninterviews.

Arbejdet i et politisk system har for både de arkitektfaglige og de samfundsfaglige været en stor overraskelse.

Selvom de unge med en samfundsmæssig baggrund har en vis viden om, hvilken rolle det politiske spiller i planlægningen, så er det noget ganske andet at opleve det og skulle forholde sig til det i virkeligheden. Flere nævner, at det kan være svært, at få den politiske verden til at stemme overens med den faglige forståelse af byplanlægningen, som studiet har givet dem.

Meget få af de yngre planlæggere med arkitektfaglig baggrund havde i løbet af deres studietid

Fra årets lokalplankursus. Foto: Vibeke Meyling

“Kommunikation er vigtig. Det har noget med IT at gøre, som de fleste unge er suveræne til. Men der er også noget meget mere elementært – for de kan jo ikke skrive. De kan ikke stave, og de kan ikke sætte kommaer.”(Planchef)

“De unge kommer med erfaring i gruppearbejde, men skal kunne processtyring. Processer bliver vigtigere og vigtigere som kompetence, - f.eks. evnen til at kunne forudse de udfordringer, der vil opstå undervejs.”(Planchef)

gjort sig forestillinger om, hvad det ville sige at arbejde i en kommune, og efter ansættelsen har den største frustration været manglende mulighed for at udnytte deres arkitektfaglige og kreative kompetencer. Den manglende mulighed for at udnytte arkitektfaglige kompetencer skyldes ikke altid manglende opgaver, men en plankultur, hvor kommunen køber konsulenter til den slags opgaver. Flere af de unge arkitekter har tidligere arbejdet i private konsulentfirmaer, og til forskel fra arbejdet der oplever de et højt stressniveau i kommunen, fordi en sag aldrig afsluttes, men igen og igen lander på skrivebordet fra politikere, andre forvaltninger, kollegaer eller borgere. Endelig har det overrasket mange, især i de mindre kommuner, hvor hurtigt man opnår et stort ansvar.

Selvom det ikke fremgår så tydeligt af ovenstående, har de unge på trods af mange udfordringer og

frustrationer i mødet med praksis i en kommune givet udtryk for, at de synes, det er meget spændende at arbejde i en kommune. Det at arbejde med virkeligheden ud fra et stort lokal-kendskab og at arbejde for befolkningens gode, som det blev udtrykt, frem for efter bundlinjen i en privat virksomhed. Med andre ord har de i det store hele mod på opgaven.

Perspektiver

Som nævnt i starten har man blandt fagfolk udtrykt bekymring for, om arkitekterne var på vej ud af planlæggerfaget. Man kan se, at de samfundsfaglige og ingeniørerne fra Aalborg er på vej ind i faget, og det er vel alt i alt et plus for faget, og så er bekymringen for arkitekternes mindre andel vel lidt overdrevet, så længe arkitekterne udgør 53 %. Dertil må man i betragtning af krisen formode, at både arkitektstuderende og arkitektuddan-

nelserne lige nu og sikkert fremover vil være mere fokuserede på planlæggerjobs i kommunerne, end de har været i en periode.

Denne undersøgelse kan som tidligere nævnt desværre ikke sige noget kvalitativt om uddannelserne, selvom det kunne være både interessant og nyttigt. Opgaven var for stor og tidskrævende, så vi nøjedes med via interviewene at få et vist indtryk af de unge planlæggeres kompetencer i forhold til de opgaver, de bliver stillet overfor i kommunerne.

Trædesten mellem uddannelse og praksis

De kompetencer, som savnes af såvel kommunerne som de unge planlæggere i kommunerne, er kompetencer, som ikke først og fremmest hører hjemme på uddannelserne, selvom uddannelserne måske godt i et vist omfang kunne introdu-

“De unge er rigtig dygtige til at stille relevante spørgsmål til planlægningen, hvilket de ældre planlæggere skulle have gjort for mange år siden. Selv om de unge er urutinerede, så har de ikke samme ydmyghed som jeg selv havde, da jeg var nyuddannede, hvilket er positivt.”
(Ældre planlægger)

cere til dem. I hvert fald opleves den manglende viden som en stor udfordring for begge parter, når de unge nyuddannede starter i en kommune.

Kommunerne oplever, at de ikke har ressourcer til at oplære de unge, og at det blokerer for en tiltrængt uddelegering af opgaverne. De unge oplever det naturligt som en usikkerhed, -for hvad kan man tillade sig at spørge om?

Både lokalplanlægning, planjura og forståelse for det politiske eller embedsmandsrollen er kompetencer, som kan tilegnes via praktik, mentorordninger eller efteruddannelseskurser. Der findes allerede, eller har fandtes vellykkede praktikordninger, og der findes også formaliserede mentor-

ordninger i visse kommuner. Begge udmærkede ordninger, som fungerer som trædesten mellem uddannelse og praksis. Byplanlaboratoriet har også et velbesøgt årligt lokalplankursus, hvor responsen fra deltagerne er, at de efter kurset har en langt større sikkerhed.

Men der er brug for at få et overblik over de forskellige ordninger og efteruddannelsesstilbud. Hvad har vi, der fungerer, hvad skal udvikles, og hvad mangler? Byplanlaboratoriet vil tage initiativ til at skabe et overblik, men vil meget gerne gøre det i samarbejde med andre. Så det er hermed en opfordring til alle interesserede parter!

vm@byplanlab.dk

Inspirerende?

At arbejde med **virkeligheden**, med de rammer det sætter, fysisk, økonomisk og politisk
At arbejde for **befolkningens gode**

At der **ikke er to dage der er ens**
Det store **viden og engagement blandt kollegaer**

At arbejde med **andre fagligheder**
At arbejde ud fra et grundigt **lokalkendskab**
At der **ikke er en facitliste**

Begrænsende?

Det administrative arbejde fylder meget
Lederne er ikke altid de bedste, ofte bare dem der har været der længst

Politiske overherredømme i forhold til det faglige
Stressende med alt **det uforudsigelige**
Manglende fælles retning i det man gør

Manglende indflydelse
Manglende mulighed for at udnytte sine kompetencer

'Plejer-mentalitet'
Mangel på kreativ produktion
Kommunens dårlige ry
Mangel på politisk engagement

STRATEGISK PLANLÆGNING I FORANDRING

Denne artikel bygger på min ph.d. afhandling, der forsøger at give et bud på, hvordan vi på et overordnet plan kan forstå ændringerne i strategisk planlægning i Danmark med udgangspunkt i den landspolitiske kontekst.

Af Kristian Olesen

Det nye danmarkskort og strategisk planlægning på byregionsniveau

I landsplanredegørelsen fra 2006 blev der skitseret en række nye planinitiativer som et svar på den ændrede styreformsstruktur, der blev implementeret med strukturreformen, og de hastigt ændrede samfundsforhold som følge af en øget globalisering. Landsplanredegørelsen præsenterede et nyt danmarkskort, der fremhævede to nye byregioner som vigtige skalaer for strategisk planlægning i Danmark. På denne nye byregionskala igangsatte ministeriet tre nye strategiske planprocesser. I Hovedstadsområdet udarbejdede Miljøministeriet et landsplandirektiv, også kaldet 'Fingerplan 2007'. I den østjyske byregion og senere i Region Sjælland igangsatte Miljøministeriet sammen med kommunerne i de to regioner nye samarbejdsorienterede strategiske planprocesser med henblik på at udarbejde en overordnet bystruktur. Rationalet var, at den nye styreformsstruktur og en øget globalisering stillede øgede krav om strategisk planlægning på byregionsniveau. De strategiske planprocesser i Østjylland og Region Sjælland blev formelt set afsluttet i sommeren 2010. Det skete for Østjyl-

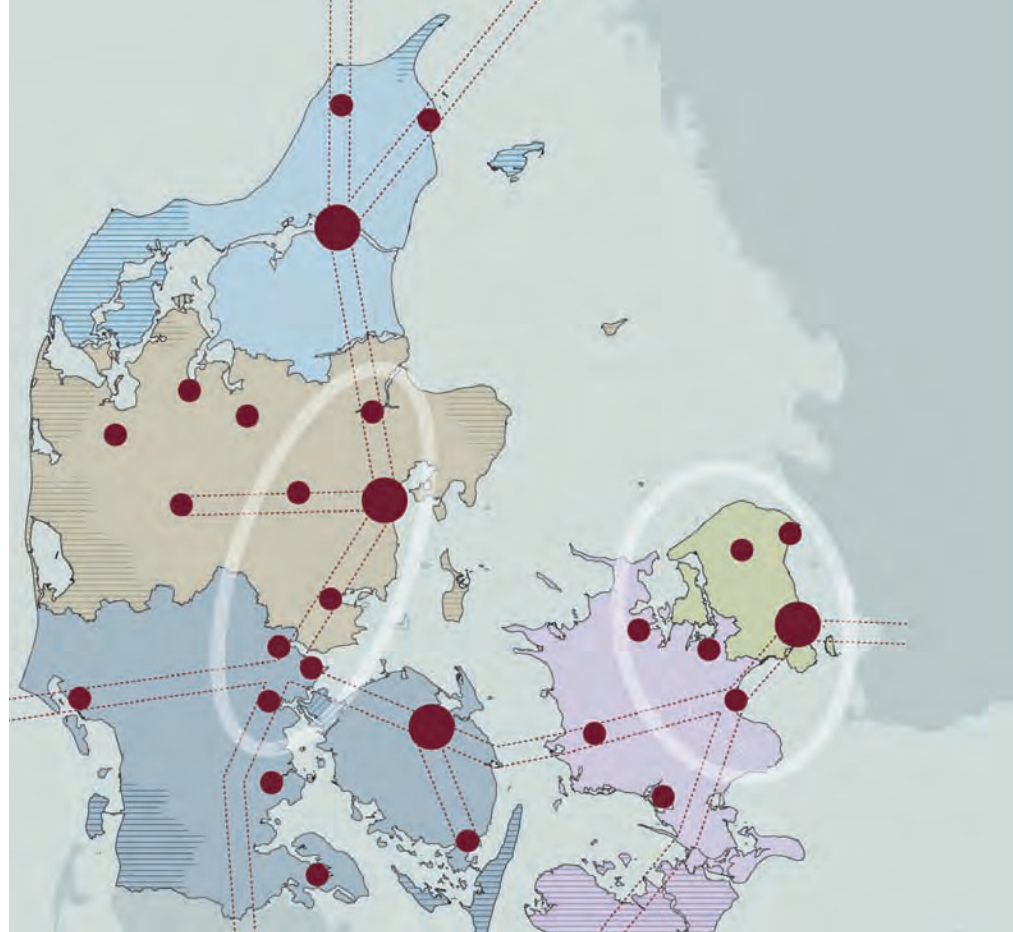
lands vedkomne efter udarbejdelse af en vision og anbefalinger om byudvikling og infrastruktur, og for Region Sjællands vedkomne efter udarbejdelse af et strukturbillede for 2030 og et idékatalog for byudvikling og infrastruktur.

Et af formålene med min forskning har været at undersøge, hvordan strategisk planlægning foregår på byregionsniveau i Danmark, og hvordan planlægningspraksis her formes af den landspolitiske kontekst, samt ikke mindst ændringer heri. Med udgangspunkt i landsplanredegørelsen fra 2006 og casestudier af de strategiske planprocesser i Hovedstadsområdet, Østjylland og Region Sjælland har jeg forsøgt at tegne et øjebliksbillede af strategisk planlægning i Danmark, samt at udvikle en forståelse for om ændringerne i strategisk planlægning overordnet set synes at trække i en bestemt retning, og hvad der synes at karakterisere denne retning. Der har derfor i høj grad været fokus på at forstå hver planproces i forhold til den overordnede landspolitiske kontekst. Kort sagt: hvad er den nuværende status for strategisk planlægning i Danmark, i hvilken retning synes vi at bevæge os, og i hvilket omfang afspejler denne udvikling en bredere europæisk tendens?

Indtil videre har der kun været begrænset kritisk analyse af strategisk planlægning, der i planlæggerkredse har udviklet sig til lidt af et buzzword. Strategisk planlægning bruges ofte om en ny og bedre planlægning, der i højere grad er indstillet på markedskræfterne og dermed har en bedre forudsætning for at skabe udvikling. Få har sat spørgsmålstegn ved, hvad denne neoliberale orientering af planlægningen betyder for planlægningens muligheder for at bidrage til løsningen af en række af de problemstillinger, vi står overfor i dag, samt hvilke konsekvenser et øget neoliberalt politisk klima i det hele taget kan få for planlægningen. Dette er imidlertid i høj grad spørgsmål, der presser sig på i dag (både før og efter regeringsskiftet). I denne artikel vil jeg med udgangspunkt i de seneste eksperimenter med strategisk planlægning på byregionsniveau fremhæve nogle af udfordringerne for strategisk planlægning i Danmark set i forhold til den landspolitiske kontekst.

To konkurrerende planlægningsrationaliteter

Strategisk planlægning i Danmark er influeret af to konkurrerende forståelser af hovedformålet med planlægning. Traditionelt set er det danske plansystem og planlægningens selvforståelse opbygget omkring en social velfærdstankegang karakteriseret ved et mål om at sikre ligelig udvikling i hele landet gennem stærke omfordelingsprincipper og en målrettet landsplanlægning. Denne keynesianistiske tilgang (efter den engelske økonom John Maynard Keynes) kommer bl.a. til udtryk gennem bymønstertankegangen og det landspolitiske mål fra 1980'erne om at ud-

Regionernes geografi. Landsplanredegørelse 2006.

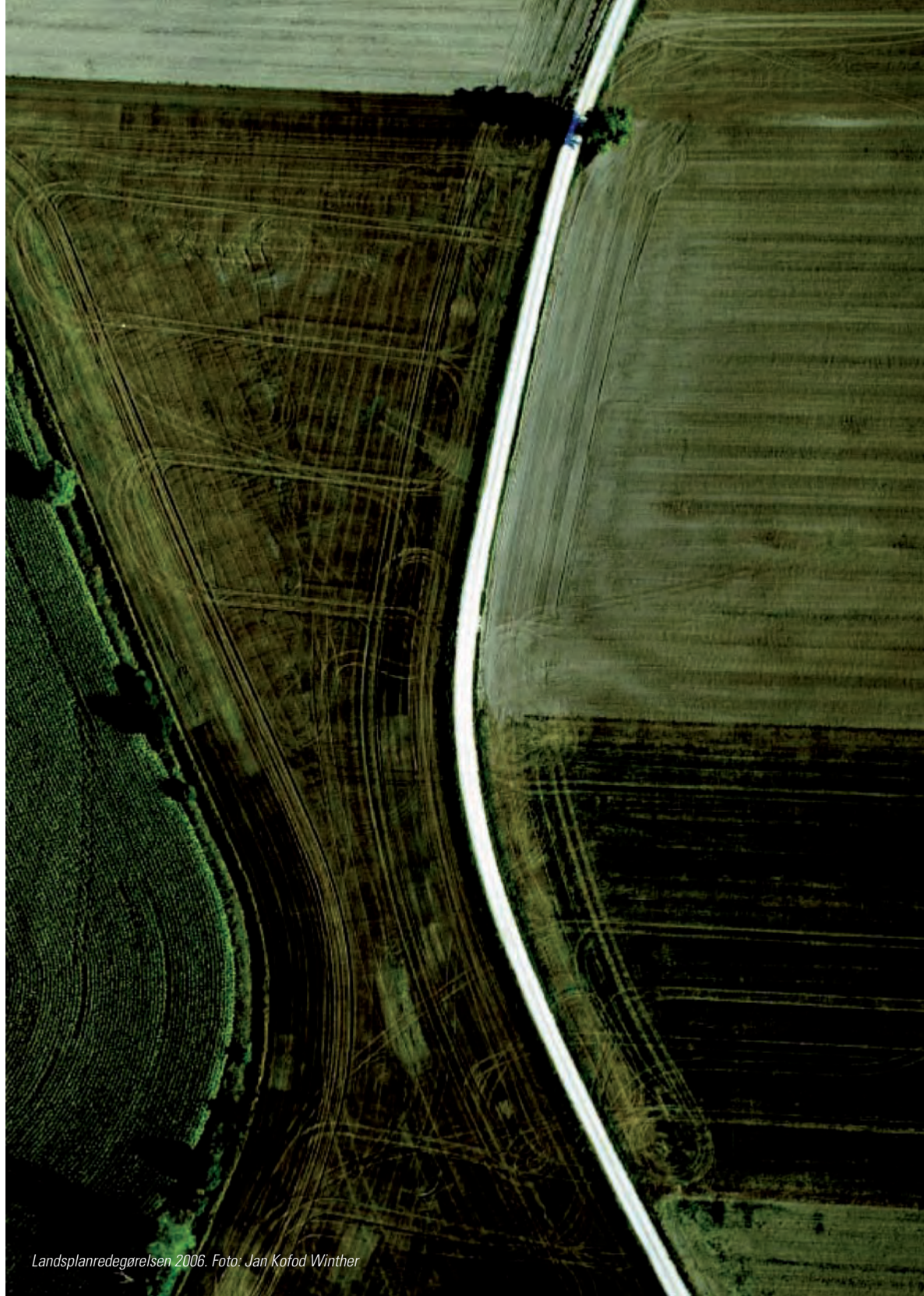
bygge landsdelscentre og egnscentre i alle dele af landet. Fra slutningen af 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne udfordres denne plantilgang af neoliberale politiske agendaer, der vinder øget tilslutning. Ændringen af planlovens formålsparagraf i begyndelsen af 1990'erne og landsplanredegørelsen fra 1992 bliver startskuddet til en ny epoke i dansk strategisk planlægning, hvor formålet først og fremmest bliver at udvikle København til et nordisk vækstcenter. Massive investeringer i infrastruktur og byudvikling koncentrerer nu i Hovedstadsområdet med ambitionen om at udvikle en international konkurrencedygtig Øresundsregion.

Disse konkurrerende planlægningsrationaliteter kan genfindes i strategiske planprocesser i dag, og ofte er dansk strategisk planlægning netop præget af magtkampe mellem disse modstridende forståelser af planlægningen. Lad mig give et eksempel. Miljøministeriets formål med den strategiske planproces i Østjylland var i samarbejde med 17 kommuner at udarbejde en overordnet bystruktur, som kunne reducere den spredte byvækst, primært omkring motorvejen, og den deraf øgede kødannelse. Landsplanredegørelsen fra 2006 nævner bl.a. et landsplandirektiv som et muligt produkt af processen. Kommunerne lagde en anden læsning af landsplanredegørelsen til

grund for deres engagement i processen. De bed mærke i, at landsplanredegørelsen fremhævede Østjylland som et vækstlokomotiv på lige fod med Hovedstadsområdet og forventede derfor, at det nu var Østjyllands tur til at få en bid af de statslige investeringer i infrastruktur. De to konkurrerende planlægningsrationaliteter med fokus på henholdsvis regulering og vækst fik lov til at eksistere side om side i processen, tilsyneladende uden nogen form for prioritering eller kompromis. Processen var derfor i høj grad præget af forskellige forventninger til, hvad man ønskede at opnå, og hvad man arbejdede mod. Formålet med processen blev endnu mere uklart, idet Miljøministeriet tilsyneladende ikke ønskede at stå fast på behovet for en overordnet bystruktur. Den mere regulerende tankegang, der oprindeligt lå til grund for processen, var gradvist under forandring i Miljøministeriet som følge af et øget neoliberalt politisk klima. Ideen om et landsplandirektiv blev eksempelvis hurtigt skrinlagt. Hermed blev der åbnet op for, at processen i højere grad kunne udspille sig på kommunernes præmisser.

De nye "bløde" planlægningsrum

De nye strategiske planprocesser på byregionsniveau var oprindeligt tænkt som uformelle planlægningsarenaer, hvor staten og kommuner (og for Region Sjællands vedkomne også regionen) kunne nå til enighed om en bystruktur, der kunne koordinere den overordnede byudvikling. Dermed ville staten stadig efter amternes nedlæggelse have 'hånd i hank' med kommunernes byud-

Landsplanredegørelsen 2006. Foto: Jan Kofod Winther

vikling, og sikre at lokale udviklingsambitioner ikke ville gå forud for regionale eller nationale interesser. Denne mere indirekte styreform omtales i planlægningslitteraturen som metagovernance, og den spiller en afgørende rolle i den mere netværksorienterede styreformsstruktur, der kendetegner det danske plansystem efter strukturreformen. Denne styreformsstruktur er i høj grad fragmenteret, hvilket øger behovet for en overordnet koordinering og en mere fleksibel styring, der inddrager alle relevante parter for at løse en konkret problemstilling, som eksempelvis i de strategiske planprocesser på byregionsniveau. Byregionerne er derfor et godt eksempel på det, man i planlægningslitteraturen kalder 'soft spaces', dvs. 'bløde' og uformelle planlægningsrum der går på tværs af administrative grænser med det formål at koordinere en bestemt strategisk indsats på tværs af planhierarkier og sektorer. Som tidligere nævnt var der forskellige opfattelser af, hvad formålet med denne strategiske indsats var. I takt med det øgede neoliberale politiske klima blev statens rolle svækket, primært fordi der ikke længere var den fornødne politiske opbakning til at iværksætte en strengere styring af den overordnede byudvikling, hvis der ikke var kommunal opbakning til det. Kommunerne brugte i høj grad processerne til at varetage deres egne interesser overfor staten. I Region Sjælland havde regionen og kommunerne allerede inden den strategiske planproces blev igangsat udformet et fælles indspil til den statslige investeringsplan på infrastrukturområdet. For regionen og kom-

munerne handlede processen derfor i høj grad om at få realiseret nogle af deres investeringsønsker. Eksempelvis ønskede kommunerne ikke at begrænse deres byudviklingsmuligheder uden at få lovninng på infrastrukturinvesteringer til gengæld - en diskussion der i øvrigt falder uden for Miljøministeriets ressortområde. De strategiske planprocesser udviklede sig derfor i høj grad til tværkommunale lobbyplatforme for infrastrukturønsker. Samtidigt blev der rejst en række spørgsmålstegn ved de eksisterende rammer for byudviklingen. Som en konsekvens heraf synes de nye 'bløde' planlægningsrum at øge presset på den formelle planlægningsadministration snarere end at supplere denne. På denne måde var de strategiske planprocesser med til at udstille den manglende politikdannelse omkring strategisk planlægning, der synes at karakterisere Miljøministeriet i tiden efter strukturreformen.

Den forspildte chance og fremtidens udfordringer

Ambitionen fra 2006 om at forny strategisk planlægning i Danmark og udarbejde overordnede bystrukturer på byregionsniveau blev ikke fulgt til dørs af Miljøministeriet. Ganske vist fik man udarbejdet et landsplandirektiv for Hovedstadsområdet, og i Region Sjælland fik man udarbejdet et strukturbillede for 2030, som måske endda på sigt kan integreres med fingerplanen eller en fremtidig strategisk planlægning for Øresundsregionen. I Østjylland nåede man ikke længere end et par løst formuleret anbefalinger, som ikke mange

kommuner vil skæve til i deres fremtidige planlægning. Endvidere har man i landsplanredegørelsen fra 2010 slækket gevaldigt på ambitionsniveauet for overordnet strategisk planlægning, hvilket tidligere har været omtalt her i Byplan (se Byplan 61:3).

En del af forandringerne i strategisk planlægning i Danmark kan forklares med ændringer i den landspolitiske kontekst. De organisatoriske ændringer i Miljøministeriet som følge af strukturreformen og ikke mindst udskiftning på ministerposten betød, at der blev rejst en række spørgsmål ved 2006 landplanredegørelsens strategiske planinitiativer, herunder ikke mindst spørgsmålet om et landsplandirektiv, som et muligt produkt fra planprocesserne. Skiftet i det landspolitiske klima medførte en begrænset tro på strategisk planlægning og en stigende usikkerhed omkring målene med de iværksatte initiativer. I de strategiske planprocesser på byregionsniveau agerede Miljøministeriet ofte som den 'neutrale' processtyrer med det resultat, at et egentligt forhandlingsgrundlag mellem stat og kommune trådte i baggrunden. Som en konsekvens heraf forsvandt momentum for de strategiske planprocesser gradvist. Den overordnede konklusion må derfor være, at muligheden for at forny strategisk planlægning i Danmark og ikke mindst udvikle bystrukturer som rammen for en bæredygtig byudvikling på byregionsniveau blev tabt på gulvet.

I øjeblikket synes strategisk planlægning i Danmark at være på vågeblus. De seneste initiativer

fra den nu tidligere regering synes at være udtryk for en begrænset tro på strategisk planlægnings muligheder for at skabe vækst. Initiativer såsom et 'Danmark i balance i en global verden' signalerer en øget planlægnings skepsis. Strategisk planlægning har altid haft bedre vilkår i perioder med økonomisk opsving. Dette var tilfældet i 1960'erne og i 1990'erne, mens planlægnings skepsissen bredte sig i 1980'erne. Set ud fra dette perspektiv er det måske kun forventeligt, at planlægnings skepsissen vil brede sig i Europa de næste par år, som vi eksempelvis har set det i Storbritannien med den nyvalgte britiske regerings beslutning om at nedlægge regionerne i England. Spørgsmålet er, om også Danmark står på tærsklen til en krise i strategisk planlægning. Meget afhænger af, hvordan den nye danske regering vælger at prioritere overordnet strategisk planlægning.

Kristian Olesen, adjunkt, Institut for Planlægning, Aalborg Universitet, kristian@plan.aau.dk,

En elektronisk kopi af ph.d.-afhandlingen kan downloades fra: [http://vbn.aau.dk/da/publications/strategic-spatial-planning-in-transition\(429af4a0-399e-4a10-b643-46867b55bd9c\).html](http://vbn.aau.dk/da/publications/strategic-spatial-planning-in-transition(429af4a0-399e-4a10-b643-46867b55bd9c).html)

REJSEBREV

Fra FABs Helsinki studietur

Af Erik Abitz

Tre finske byplan kodeord er regulering, regulering og regulering

Byplanchef Gordon Douglas underholdt en hel torsdag her i september alle os 26 deltagere på FABs Helsinki studietur. Britiske Gordon har stået i lære som byplanlægger i London. På hans let forståelige globale sprog nød vi at blive belært om finsk byplanlægning. Tager vore finske kolleger bedre ledelse i samfundets udvikling end vi danske planlæggere? Gordon pointerer, at selv verdens bedste fagfolk ikke helt 100 procent forstår at sætte kursen. Ofte har byens folkevalgte politikere overraskende bedre fornemmelse for befolkningens tarv. Dog oplever vi dagen igenem, at Helsinkis byplanlæggere tager ledelse og som fagfolk sætter synlige fingeraftryk. Hvordan lader det sig gøre?

Tankesættet i Helsinki regionens byudvikling er flyttet fra by til byregion

Efter 2. verdenskrig er det overalt i verden blevet afgørende management at se byområder og -funktioner i sin regionale kontekst. København fik sin grænseoverskridende og banebrydende regionale fingerplan i 1950'erne. Helsinki har faktisk også en sådan fodformet, bæredygtig struktur. Regionplanlægning er desværre ikke for øjeblikket dagsorden i Danmark. Ude i Europa er førende byudviklere lykkeligvis klar på nødvendigheden af rumlig samhörighed. Succes i byplanlægning

opnås når man ændrer synsvinkel, fra at se byen som uafhængig, til at forstå byernes samhörighed. Udvikling af Helsinki er kommet op i gear, efter at by og provins omkring er erkendt som funktionelt sammenhængende. Synsvinkel flyttes fra koncentrisk by til polycentrisk byregion. Udvikling i Helsinki håndteres nu i konstruktivt samspil mellem by og opland. Samhörighed mellem de tre byregioner Helsinki, Tallinn og Sankt Peterborg udvikler sig samtidigt på et højere zoomniveau. I relation til EU's økonomiske centrum, pentagonen Hamburg, London, Paris, München og Milano, trives Helsinki som en ydre planet. Rumlig samhörighed er kodeordet på alle skalatrin.

At Helsinkis areal hovedsagelig er offentligt ejet udnyttes i byfornyelsen af industriområdet Arabia

Arabia produktionen er flyttet fra sine hidtidige fabriksbygninger i Helsinki. Kvarteret er transformeret til blandet bolig- og erhvervsområde. Gordon understreger, at det nye Arabia bykvarter er ordinær finsk urban design. Regulering er bystyrets trylleformular. Forklaringen er, at 80 % af byarealet fra start og på sigt er offentligt ejet. Finske projektmagere og bygherrer er følgelig fromme som lam. Udvikling sker på byens betingelser. Og det er lige fra design af huse til fastsættelse af husleje og drift af boligerne. Sådan er samfundet faktisk også indrettet bare lige øst for Øresund.

Betingelserne for byplanlægning er væsentligt anderledes i Danmark. Vi danske byplanlæggere må som pædagoger klare os med overbevisningens kunst.

CO2 neutral byudvikling afprøves i byområdet Eco Wiiki

Eco Wiiki er en helt ny bydel i Helsinki. Kun 1/3 af området er udlagt til bebyggelse; resten er offentligt friareal. Boligblokke er i træ; biltrafik holdes i ave; kollektiv transport prioriteres. Gordon fortæller, at selv meget engagerede finske byplanlæggere kun overlever et eneste projektlederjob som udvikler af et økologisk bykvarter. Magtmidlet regulering er nemlig ikke tilstrækkeligt her. Finske projektledere arbejder her på samme vilkår som danske kolleger. Som pædagoger skal de klare udfordringerne med overbevisningens kunst. Bæredygtig byudvikling er fremtidens løsning, men ret så let at skubbe ud i fremtiden. I Finland og Danmark mangler alle parter om bordet forandringsvilje. Tankesættet forandrer sig langt fra så hurtigt, som klimaforandringerne udfordrer os.

Erik Abitz erik.abitz@mail.dk

Byplanchef Gordon Douglas laver sjov med os 26 danske byplanlæggere på vor ekskursion i Finlands CO2 neutrale nye østlige Helsinki bydel Wiiki.

